

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894. Andra Kammaren. N:o 16.

Fredagen den 9 mars.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande mars.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Axel Lilljequist i följd af sjukdom (Rheumatismus articul. subacutus) är förhindrad att under de närmaste dagarne bevista kammarens sammanträden, intygar

Stockholm den 9 mars 1894.

Thure Hellström.

Leg. läkare.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:
sammansatta stats- och bankoutsjottets utlåtande n:o 1;
bevillningsutskottets betänkande n:o 5;
bankoutsjottets memorial n:o 2; och
Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5.

§ 4.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *P. Larsson* i Fole, hvilken nu aflemnade en motion, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående tillägg till § 35 folkskolestadgan.

Denna motion, som erhöU ordningsnummer 157, begärdes på bordet och bordlades.

Andra Kammarens Prot. 1894. N:o 16.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:	
herr <i>E. G. Fredholm</i>	under 14 dagar fr. o. m. den 17 dennes,
» <i>A. Magnusson</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>J. Sjöberg</i>	» 14 » » » 16 »
» <i>N. Svensson</i> i Olseröd	» 14 » » » 16 »
» <i>G. W. Svensson</i> i Rydaholm	» 12 » » » 16 »
» <i>C. E. Johansson</i> i Berga	» 14 » » » 16 »
» <i>O. W. Redelius</i>	» 14 » » » 17 »
och » <i>Å. H. Hammarskjöld</i>	» 5 » » » 12 »

§ 6.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande n:o 6, angående vissa delar af allmänna bevillningen.

Detta ärende skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,42 e. m.

In fidem
Hj. Nehrman.

Lördagen den 10 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande mars.

§ 2.

Efter föredragning af herr *P. Larssons* i Fole i gårdagens sammanträde aflemnade motion, n:o 157, hänvisades densamma till behandling af kammarens tillfälliga utskott n:o 1.

§ 3.

Föredrogs, men blef å nyo bordlagdt bevillningsutskottets betänkande n:o 6.

§ 4.

Till behandling förekom nu lagutskottets utlåtande n:o 14, i anledning af motion om tillägg till 1 kap. 6 § giftermålsbalken.

Med anledning af ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr vice talmannen *A. P. Danielson* väckta motion, n:o 109, hemställde utskottet i föreliggande utlåtande: »att Riksdagen i anledning af motionen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag om vilkoren för anteckning i kyrkobok härstädes af äktenskap, som å utrikes ort blifvit ingånget af en i Sverige född man, hvilken någon tid vistats utrikes.»

Om tillägg till 1 kap. 6 § giftermålsbalken.

Efter uppläsande häraf begärdes ordet af

Herr Wikström, som anförde: Af utskottets hemställan inhemtas, att den angår äktenskap, som äro ingångna af »i Sverige född man». Genom detta uttryck ställas utom utskottets hemställan sådana äktenskap, som ingåtts af naturaliserad svensk man. Jag föreställer mig emellertid, att om en naturaliserad svensk man reser utrikes och der ingår äktenskap, och fråga sedan uppstår om anteckning derom i kyrkobok här i landet, vederbörande prestman skall komma i samma villrådighet som nu i fråga om infödd svensk mans äktenskap. Det vore därför önskvärdt, om åt utskottets hemställan kunde gifvas den utsträckning, att densamma komme att omfatta äfven naturaliserad svensk mans äktenskap.

Detta kan ju äfven lätt ske derigenom, att orden »i Sverige född man» utbytas mot orden »svensk man», som i sig innefattar både den infödde och den naturaliserade.

Visserligen ser jag af motionen, att motionären begagnat uttrycket »infödd svensk man», men då han tillika i slutet af sin motion åt utskottet öfverlemnade att formulera förslaget såsom utskottet finner lämpligast, så kan väl från motionens ordalydelse något hinder icke möta för en sådan utsträckning af utskottets hemställan.

Jag ber därför vördsamt att få yrka bifall till utskottets hemställan med den förändring, att orden »i Sverige född man» utbytas mot orden »svensk man».

Vidare yttrade

Herr von Krusenstjerna: Jag skulle egentligen hafva så mycket mindre att erinra mot det af den föregående talaren framställda förslag till formulering af utskottets hemställan, som det temligen öfverensstämmer med det förslag till skrifvelse, som jag tillät mig framlägga inom utskottet.

Deremot erinrades det dock inom utskottet, att det af formella skäl var riktigast, att Riksdagen i sitt skrifvelseförslag så nära som möjligt anslöte sig till motionärens förslag, och då denne begränsat sin hemställan till i Sverige födde män, så ville utskottet ej gå längre i sin hemställan.

Om tillägg
till 1 kap.
6 § gifter-
målsbalken.

(Forts.)

Hufvudsaken är ju för öfrigt, att denna verkligen viktiga angelägenhet kommer in till Kongl. Maj:t, så att Kongl. Maj:t blir anmodad att framlägga lagförslag i ämnet, och det är tydligt, att Kongl. Maj:t då icke är bunden af ordalydelsen af Riksdagens skrifvelseförslag, utan kommer att framlägga det förslag till författning, hvari genom det åsyftade ändamålet fullständigast kan vinnas.

Det är på denna grund och för att det icke skall blifva olika beslut i detta afseende i båda kamrarne, som jag hemställer om bifall till utskottets förslag oförändradt.

Herr vice talmannen Danielson: Äfven jag tror, att den olägenhet, som den förste talaren påpekade, blir afhjelpat genom att densamma under öfverläggningen blifvit berörd. Jag är öfvertygad om att Kongl. Maj:t kommer att taga frågan i ompröfning i hela dess vidd, och om det finnes skäl för en ändring i den rigtning, som af den förste talaren yrkades, så kommer nog Kongl. Maj:t att afgifva förslag i sådant syfte.

Jag är i likhet med den siste talaren af den åsigt, att vi i denna fråga icke böra komma till ett annat beslut än Första Kammaren. Jag vill därför icke gerna frångå utskottets förslag i detta fall, och jag tror, att det icke vore välbetänkt, att vi här fattade ett annat beslut, än det af utskottet tillstyrkta, i synnerhet som jag som sagdt är öfvertygad om att i det förslag, som af Kongl. Maj:t kommer att framläggas, hänsyn äfven kommer att tagas till den af den förste talaren här uttalade åsigten.

Orsaken till att jag i min motion icke medtog äfven naturaliserade svenske män, var den, att jag icke kommit att särskildt tänka derpå. Jag medgifver, att det ju kan hända, t. ex. om en sjökapten gör en utrikes resa och har sin familj med, att det födes någon arfvinge under resan, och denne är då född utom landet, och skulle icke kunna kallas en infödd svensk man. Jag kom verkligen icke att tänka på dylika fall, och jag tror för öfrigt, att de skola blifva sällsynta.

Då jag emellertid tager för gifvet, att i Kongl. Maj:ts blifvande förslag hänsyn kommer att tagas äfven till dylika fall, så ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad; och sedan herr talmannen gifvit proposition å hvarterdera af de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

§ 5.

Om ändrad
lydelse af
71 § konkurs-
lagen.

Företogs vidare lagutskottets utlåtande n:o 15, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 71 § konkurslagen.

Uti ifrågavarande inom Andra Kammaren väckta, till lagutskottets behandling hänvisade motion, n:o 110, hemstälde herr *P. Truedsson*, att Riksdagen ville för sin del besluta, att nämnda lagrum måtte erhålla följande förändrade lydelse: »Vill — — — — fatta; utsätte då ordföranden viss dag inom två veckor derefter, å hvilken anmärknin-

garna, skriftligen författade, senast skola personligen aflemnas, eller ock genom allmänna posten insändas, på afsändarens egen risk, till rätten eller domaren.

Ordföranden — — — framställas.»

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *Folke Andersson* i Helgesta och *P. G. Petersson* i Brystorp.

Om ändrad lydelse af 71 § konkurslagen.

(Forts.)

Efter föredragning af ärendet anförde

Herr Petersson i Brystorp: Jag har icke kunnat instämma i utskottets beslut i denna fråga, utan reserverat mig mot detsamma, och skall nu be att få framhålla några skäl för min uppfattning i frågan.

I den domsaga jag tillhör, har allt sedan gällande konkurslag började tillämpas den praxis gjort sig gällande, att man fått skicka in anmärkningarna med posten till domaren. Domaren har icke gjort invändningar häremot, utan upptagit anmärkningarna till pröfning, så vidt de inkommit inom behörig tid.

I 71 § af konkurslagen står icke föreskrifvet, på hvad sätt anmärkningar skola inlemnas, men utskottet har kommit till det slut, att det bör ske antingen personligen eller genom ombud. »Men», tillägger utskottet, »det är domaren obetaget att, icke såsom tjenstepligt utan på grund af särskildt tillmötesgående mot parterna, emottaga de anmärkningskrifter, som till honom med posten öfversändas, och, så framt de inom föreskrifven tid kommit honom till handa, med anledning deraf vidtaga de vidare åtgärder, som i 71 § konkurslagen äro föreskrifna.»

Häraf synes, att det nu endast är fråga om ett tillmötesgående. Då det icke är lagstridigt att med posten öfversända ifrågavarande anmärkningar, tror jag, att vår aktade domarecorps icke skall motsätta sig upptagande af på sådant sätt inkomna anmärkningar. Jag kan heller icke inse, att besväret derigenom blir för domaren större, än om han personligen af anmärkningsförfattaren måste mottaga skriften.

I motiveringen till utskottets förslag heter det vidare: »Bifölles det af motionären framställda förslag, skulle säkerligen under nuvarande förhållanden flera gånger, särskildt i det fall, att vederbörande domare vid tiden för anmärkningars aflemnande för embetsgöromål eller af annat skäl vistades utom sitt hem, tvist uppstå, huru vida anmärkning blifvit inom rätt tid framställd.» En dylik tvist synes mig lättare kunna uppstå, då anmärkningen skall personligen aflemnas, ty om domaren icke är hemma i sin bostad eller icke kan för tillfället träffas, saknas ju all bevisning för att anmärkningen aflemnats inom behörig tid. Finge deremot anmärkningsskriften aflemnats genom posten, visade sig ju af poststämpelns datum, att den inom behörig tid afgifvits. För öfrigt är det just icke sällsynt, att domhafvanden bor långt från de personer, som nu afgifva skriftliga anmärkningar mot bevakade fordringar i konkurser, och det skulle

*Om ändrad
lydelse af
71 § konkurs-
lagen.*
(Forts.)

naturligtvis förorsaka dem ganska stora kostnader att resa denna långa väg till domhufvanden för att aflemna handlingen. Det kunde också hända, att domhufvanden icke vore hemma, då tiden vore inne för anmärkningarnas aflemnande, och då vore ändamålet med en dylik resa helt och hållet förfeladt. Häremot kan nu visserligen göras den invändning, att det är tillåtet att använda ombud. Men domhufvanden kan bo på en trakt, der icke något ombud står att erhålla eller man har svårt att få reda på hans adress.

Slutligen har lagutskottet framhållit det olämpliga i att ändra förevarande lagrum, under det exempelvis stadgandet 69 § komme att kvarstå oförändradt. Detta tror jag emellertid icke hör till den sak, som nu är före, ty 69 § gäller endast bevakningshandlingar. Jag vill dock i förbigående nämna, att om bevakningshandlingarna inlemnats före inställelsedagen i konkursen, är domaren skyldig att tillkännagifva desamma.

Då motionären nu icke yttrat något annat, än att anmärkningarna skola få genom allmänna posten insändas på afsändarens egen risk, och domaren sålunda är från allt ansvar i följd af anmärkningarnas försenade framkomst eller uteblifvande fri, anser jag, att den begäran om förändringen af 71 § motionären framställt är så billig, att den bort af lagutskottet tillstyrkas.

Herr Truedsson: Såsom herrarne finna af utlåtandet, har lagutskottet hemställt, att min motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, och detta på de skäl, som redan blifvit i hufvudsak af den föregående talaren påpekade, jemte det skälet, att man vill tillvarataga fordringsegaras rätt. Jag vill med anledning deraf taga mig friheten anföra ett exempel, som just gifvit mig anledning att väcka denna motion. Under sistlidet år var en konkurs anhängig gjord inom den domsaga, som jag tillhör. Då fordringsegarne voro tillsammans, begärdes det anstånd, som i konkurslagens 71 § omfattas, för att lemna fordringsegarne tillfälle att närmare granska de framställda fordringsanspråken. Om då funnes till jäf mot någon bevakad fordran, skulle anmärkningshandlingens ingifvas inom viss förelagd tid. Till sysslomän i konkursen hade utsetts ett par unge män, som aldrig förut haft ett dylikt uppdrag. Desse funno emellertid, att skäl funnes till anmärkning mot en fordran, som till och med bevakats, med förmånsrätt och de insände då de skriftligen affattade anmärkningarna med posten till domhufvanden. Men domhufvanden tog helt enkelt icke upp saken, enär han tolkade lagen på det sätt, som nu också gjorts af lagutskottet, att han icke vore skyldig upptaga sådana anmärkningar, som genom posten kommit honom tillhanda. I följd deraf förföll den sålunda framställda anmärkningen, som icke delgafs fordringsegarne vid derpå följande sammanträde, och på grund deraf kom den fordran, som bevakats med förmånsrätt, att gäldas ur konkursboet, ehuru fordringsanspråket var oberättigadt. Utskottets åsigt håller således icke streck, att man vill genom nuvarande bestämmelser tillvarataga fordringsegaras rätt, ty i nämnda fall var det just de verkliga fordringsegarernas rätt, som genom en dylik tolkning af lagen blef kränkt och det i

högst betydlig grad, enär den, som med yrkande om förmånsrätt bevakat en oberättigad fordran, fick ut densamma till stort förfång för öfriga fordringsägare. Detta skedde därför att sysslomännen trodde sig ega rätt att insända anmärkningsskriften med posten, hvilket förut praktiserats äfven inom denna domsaga, men numera icke sker.

Denna oegentlighet har jag genom motionen velat fästa Riksdagens uppmärksamhet på, och därför har jag ansett mig hafva goda skäl, att en ändring af ordalydelsen i 71 § konkurslagen bör ega rum. Jag har framställt en enligt mitt förmenande billig fordran, då jag hemställt derom, att part skulle tillåtas inlemna sina handlingar antingen personligen eller skriftligen genom allmänna posten på egen risk. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Om ändrad
lydelse af
71 § konkurs-
lagen.
(Forts.)

Herr Bruzelius: Herr talman, mine herrar! Kammaren behagade påminna sig, att så väl i konkurslagen som i all annan lag och författning, som afhandlar förfaringsättet vid de allmänna domstolarne, högre såväl som lägre, den princip är antagen, att part, som vid dessa myndigheter har mål eller ärende att bevaka, skall göra det personligen eller genom ombud.

Den paragraf i konkurslagen, eller den 71:sta, om hvilken denna motion handlar, bestämmer, att anmärkningar, som fordringsägare eller sysslomän i konkurs anse sig böra göra mot någon i konkursen bevakad fordran, skola, skriftligen författade, »aflemnas till rätten eller domaren».

Motionären hemställer om den ändring i denna paragraf, att det hädanefter skulle stå anmärkaren fritt att antingen *personligen* aflemna anmärkningarna eller ock att genom allmänna posten insända desamma, på afsändarens egen risk, till rätten eller domaren.

Som herrarne finna, innehåller detta lagändringsförslag å ena sidan en inskränkning i nu gällande bestämmelse, å andra sidan en utvidgning af densamma. Inskränkningen, som till äfventyrs torde vara oafsigtlig, består deri, att, under det att nu gällande lagbestämelse tvifvels utan tillåter, att anmärkningsskrifterna inlemnas såväl personligen som ock genom ombud, så föreslår motionären att, om man vill aflemna dessa skrifter, detta skall ske *personligen*. Utvidgningen åter består deri, att man skulle få rätt att genom allmänna posten insända ifrågavarande anmärkningar till rätten eller domaren; dock skulle detta insändande ske på afsändarens egen risk.

Nu veta vi alla, huru som enligt en författning af den 12 juni 1885 det är tillåtet att i mål, som behandlas enligt kommunalförfattningarna, och i mål, som afgöras af de förvaltande myndigheterna eller gå till statsdepartementen, insända handlingar och besvär på eget äfventyr med allmänna posten i betalda bref. Nästan i sammanhang med denna författning tillkom en annan, enligt hvilken det är stadgadt, att i alla statsdepartement med undantag af ett, nemligen utrikesdepartementet, hos alla Konungens befallningshafvande och hos alla andra öfverexekutorer m. fl. dylika myndigheter skall vara förordnad en lämplig person med benämning *kommissionär*, som under tjänstemaunansvar skall mottaga de handlingar, som allmänheten insänder. Denne tjänsteman har ock fått sig ålagd skyldighet

Om ändrad
lydelse af
71 § konkurs-
lagen.
(Forts.)

att, då så begäres, enligt uppgifven adress afsända diariebevis. Genom dessa bestämmelser har full trygghet blifvit beredd den allmänhet, som begagnar sig af den allmänna posten vid handlingars insändande i ifrågakvarande mål, att fatalier icke gå förlorade.

Helt annorlunda förhåller det sig med de allmänna domstolarne. En domare har för närvarande icke skyldighet att hålla hvad man kallar kansli. Hos domstolarne finnes ingen sådan tjänsteman som kommissionären hos embetsverken, hvilken kan mottaga med posten inkomna handlingar. Det kan därför inträffa, att en domare är stadd på embetsresor i sin domsaga under en tid af flera dagar, ja, flera veckor, och när han kommer hem, är det honom omöjligt att veta, hvilken dag ett visst bref med inueliggande handlingar anländt. Vi böra erinra oss, att dessa anmärkningar skola ingifvas inom en viss bestämd tid, och att det således här gäller fatalier.

Af motionären är påpekadt, huru som understundom domare af beredvillighet taga emot handlingar i konkursärenden, äfven om de sändas med allmänna posten. Ja, det är sant; men för min del vill jag hålla före, att, om anmärkning deremot göres af någon, hvars rätt är derpå beroende, ett sådant förmedlings sätt mellan part och domare skall förklaras vara ogilt.

Om detta förslag blir lag, är det min öfvertygelse, att det snart nog skall ingå i det allmänna medvetandet, att man har *rätt* att anlita allmänna posten; men den *risk*, som dermed är förenad, torde snart nog bortglömmas; och stora förvecklingar kunna härigenom uppkomma.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten derpå, att i bortåt ett 40-tal af konkurslagens — om jag minnes rätt — 145 paragrafer förefinnas liknande bestämmelser med dem i § 71. I dessa paragrafer användas ungefär följande ordalag: »ingifve», »göre ansökning», »anmäle», »aflemne», »uppgifve» m. fl. dylika, alla häntydande på att för denna lag är alldeles främmande rätten att begagna den allmänna posten.

Om och när bestämmelser i lag inflyta, som införa skyldighet för domare att hålla kansli, då, men icke förr, är, enligt min mening, tiden inne att taga i öfvervägande lämpligheten af att införa i lagen bestämmelser om rätt för part att begagna den allmänna posten i frågor, som röra domstolsärenden, särskildt konkursärenden, men då skall man icke göra detta partielt i fråga om en enda paragraf, utan låta det gälla den lag, man åsyftar, i dess helhet.

Jag vill tillika säga, att om jag skulle bryta ut en enda paragraf i konkurslagen, så skulle jag för min del allra sist välja den 71:sta. En konkurs är nemligen icke i regel en rättegång; det är en uppgörelse, en stor utmätning. Om ingen anmärkning mot någon fordran framställes, kommer konkursen aldrig under rättens behandling. Det är just då en anmärkning framställes, som början sker till en blifvande rättstvist. Anmärkningen mot bevakad fordran är grundläggande för en blifvande rättegång. Således är det i fråga om formen för anmärkningens framkomst mer än i flera andra frågor rörande konkursärende af vigt, att den, som framställer anmärkningen, står bakom den med sin person, emedan det lätt eljest kan

hända, att en skrift med anmärkningar mot andra fordringar anländer på posten, undertecknad med ett namn, som, när det kommer till kritan, befinnes ej vara det rätta.

På grund häraf, herr talman, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Om ändrad lydelse af 71 § konkurslagen.
(Forts.)

Herr Berglöf: Herr talman! Den föreliggande frågan är i och för sig sjelf icke af så stor vikt, men lagutskottets motiv för afstyrkande af motionen hafva gifvit den en viss betydelse. Hvad motionen innehåller derom, att det finnes domare, som icke mottaga eller godkänna anmärkningsskrifter, som blifvit insända med posten, förefaller mig något egendomligt, och jag tror, att detta förekommer i höget få domsagor. Ty den uppfattningen vill jag hoppas hafva numera öfvergått till regel, att man måste så tolka såväl konkurslagens som öfriga lagars bestämmelser i enahanda syfte, så att vederbörande i orterna må få insända sina handlingar med posten; och det är icke domarens, utan afsändarens risk, om handlingarna förkomma eller anlända för sent.

Jag sade, att motiven till utskottets hemställan äro det egentligen stora i frågan, och detta skall jag nu söka närmare belysa. Ut i första stycket af sitt utlåtande säger utskottet: »om ock det är domaren obetaget att, icke såsom tjenstepligt utan på grund af särskildt tillmötesgående mot parterna, emottaga de anmärkningsskrifter» etc. Det är för domaren ingenting annat att beakta än embetspligten. Om något domarens tillmötesgående får man icke tala, och det får heller icke förefinnas, ty domaren har endast *en* sak att rätta sig efter, och det är embetspligten. Skulle domaren få handla efter tillmötesgående och godfinnande, så får jag säga, att jag skulle beklaga såväl domarecorpsen som den svenska allmänheten. Domaren har en pligt att fylla, och han måste tillse, att han det gör och att han gör det på ett riktigt och ordentligt sätt. Det förefaller mig på grund häraf egendomligt, att utskottet kunnat komma med något sådant, som att tala om att en domare skulle mottaga dessa anmärkningsskrifter på grund af särskildt tillmötesgående.

Vidare säger utskottet i sista stycket af sitt utlåtande, att det finnes flera ställen uti konkurslagen, der samma uttryck begagnas och som skulle rubbas, om § 71 komme att ändras. Särskildt åberopar utskottet § 69. Om man läser sistnämnda paragraf, der det talas om bevakningshandlingar, finner man, att der användes samma uttryck *afstemma*. Om det nu finnes domare i vårt land, som icke mottaga anmärkningsskrifter, hvilka blifvit insända med posten, så vågar jag dock påstå, att det icke finnes en enda domare i vårt land, som icke mottager med posten insända bevakningshandlingar. Först och främst sänder Sveriges riksbank alla bevakningshandlingar med posten, likaså andra bankinrättningar, en mängd enskilda personer sända också detta slags handlingar med posten, och varen öfvertygade om, att domaren tager emot dem och lägger dem till de öfriga bevakningshandlingarna i konkursen. Han lägger dem icke i papperskorgen eller lemnar dem utan afseende. Det är förlätligt, om en person, som skickat in sin bevakning med posten och fått den godkänd af domaren, såsom

Om ändrad
lydelse af
71 § konkurs-
lagen.
(Forts.)

rigtigt mottagen, skulle till samma domare skicka anmärkningsskrift med hopp om att få den mottagen, då enahanda uttryck användes i § 71 som i § 69. Lagen kan vara ojemnt skrifven så till vida, att man begagnar mångahanda uttryck för en och samma sak, som t. ex. »ingifva», »göra ansökning», »aflemna» o. s. v. Domaren får se till, att han tolkar lagen på ett riktigt sätt. Men när det har kommit till en praxis i tolkningen, så tror jag att domaren får lof att hålla på den och se till, att icke det blir någon olägenhet eller vållar något obehag för den rättsökande allmänheten.

Att nu söka få en ändring i den föreliggande paragrafen låter sig sannolikt icke göra. Ty Första Kammaren har antagligen redan godkänt föreliggande utskottsbetänkande. Jag skulle annars hafva varit böjd för att återremittera det till utskottet för att till betänkandet få andra motiv. Hade motiveringen varit skrifven på annat sätt och uti den senare delen deraf gjorts gällande, att ordet »aflemna» i § 71 betyder detsamma som i § 69, så tror jag att hela frågan dermed hade varit afhulpen, och då hade man icke behöft att göra ändring i lagtexten. Emellertid tager jag mig frihet att yrka återremiss på föreliggande utskottsbetänkande.

Herr Wellander: Herr talman, mine herrar! Jag kan heller icke underlåta att uttala mitt instämmande i motionens syfte.

Det är ett faktum, att hos en mängd af våra domstolar, sannolikt hos de allra flesta, har utbildat sig den praxis, att man i konkursmål upptager till behandling bevakningsinlagor och anmärkningsskrifter, äfven om de blifvit med allmänna posten insända. Denna praxis har, så vidt jag vet, icke föranledt någon som helst olägenhet. Under sådana förhållanden synes det mig onödigt att i lagen vidare behålla de tunga former, som uppstålts genom stadgandet, att bevakningshandlingar och anmärkningsskrifter skola till domaren »aflemnas». Dessa former äro tillika olämpliga, emedan det nu gällande stadgandet, om det tolkas efter bokstafven, i många fall föranleder omgång och kostnader, som borde kunna undvikas; och det öfverensstämmer alldeles icke med affärslifvets kraf. Jag anser därför önskligt, att i såväl § 69 som § 71 i konkurslagen vidtagas sådana ändringar, hvarigenom fordringsegare uttryckligen berättigas att för framskaffande till domaren af sådana skrifter, hvarom nu är fråga, använda hvilkendera utvägen han behagade, d. v. s. antingen att, personligen eller genom ombud, aflemna dessa handlingar, eller att i betaldt bref med allmänna posten insända dem — detta naturligtvis på eget äfventyr. Nu har utskottet invändt, att om motionärens förslag bifölles, skulle säkerligen under nuvarande förhållanden — särskildt i det fall, att vederbörande domare vid tiden för anmärkningarnas aflemnande vistades utom sitt hem — uppstå tvist, huru vida anmärkningarna blifvit i rätt tid framställda. — Hvad här invändts torde till en början icke gälla alla domstolar, utan endast häradsrätterna. Hvad angår rådhusrätterna, kan man icke gerna hafva det så stäldt, att icke för hvarje dag de ankommande breffven af behörig tjänsteman öppnas, och då förses de alltid med påskrift om tiden, då de hafva anländt. Och det är att märka, att af hela antalet konkursmål, som behandlas af dom-

stolarne, belöper på rådstufvurätterna en ganska stor procent. Jag har sett efter i justitieministerns embetsberättelse för år 1892 och funnit, att det året förekommo vid våra underdomstolar något öfver 6,000 konkursmål; och deraf belöpte på rådstufvurätterna icke mindre än 40 $\%$. Hvad återigen beträffar häradsrätterna, är det påtagligt, på sätt af förste talaren anmärkts, att, om domaren skulle vara bortrest, det är lika omöjligt att personligen råka honom i hans hem som att der träffa honom med bref.

Om ändrad lydelse af § 71 i konkurslagen.
(Forts.)

Deremot erkänner jag, att den af motionären föreslagna formuleringen af stadgandet i § 71 icke är fullt tillfredsställande, och att, på sätt utskottet påpekat, det är önskvärdt, att, om ändring vidtages, denna kommer att afse icke allenast § 71 utan äfven § 69. Men då ett förslag i denna rigtning icke kan nu upptagas, skall jag inskränka mig till att uttala den önskan, att förslaget må i en annan och fullständigare form vid en kommande riksdag framläggas.

Herr Truedsson: Jag skall endast be att få återtaga mitt förra yrkande och instämma i det yrkande, som gjordes af talaren bakom mig, om återremiss.

Herr Erickson i Bjersby: Jag hemställer, om en återremiss, hvarom här framstälts yrkande, kan vara lämplig. Då motionärens förslag är så affattadt, att det i ena hänseendet skulle innebära en inskränkning i nu medgifvet sätt för ifrågavarande handlingars aflemnande till rätten eller domaren, om ock i ett annat en utvidgning deraf, så är det ju icke skäl att nu återremittera frågan, utan för denna gång låta den falla för att återigen upptagas ett annat år i en bättre form. Inom utskottet uttalade jag sympatier för motionens syfte, dervid jag stödde mig på de motiv, som finnas antydda i sista stycket af utskottets motivering. Ty skall ändring härutinnan ske, så bör naturligtvis ändring ega rum jemväl af flera andra stadganden i konkurslagen, t. ex. § 69 och möjligen § 80, i hvilken förstnämnda § stadgas, att bevakningshandlingar, hvilkas antal kan vara ganska betydligt, skola »aflemnas» eller »ingifvas» till rätten eller domaren. Den ringa omfattning motionären gifvit sitt förslag har, som sagdt är, föranlett mig att icke inom utskottet biträda motionen, i förhoppning att, då den ett annat år återupptages, densamma må innefatta förslag om ändring af jemväl alla öfriga likartade stadganden i konkurslagen, i hvilka ändring uti ifrågavarande hänseende samtidigt bör ske.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, och herr talmannen gifvit propositioner på de yrkanden, som återstodo, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

I ordningen förekom härnäst lagutskottets utlåtande n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med be-

gäran om utarbetande och framläggande af förslag till lag, i syfte att gift person ej må utan andre makens samtycke ingå borgen.

I detta utlåtande hemställde utskottet, att ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *Back Per Ersson* väckta motion, n:o 122, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter det denna utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af motionären

Herr *Back Per Ersson*, som yttrade: Lagutskottet börjar sin motivering med att uttala önskvärldheten af en sådan lag, som i motionen blifvit föreslagen; men det har uppstått några praktiska olägenheter, som skulle ligga i vägen, hvarför utskottet hemställer om afslag. Jag är villig att medgifva, att det kunde blifva vissa olägenheter. Men då syftet är önskvärdt, brukar man icke vilja rygga tillbaka för olägenheterna, utan försöka att undanskaffa desamma, så att man till sist så småningom må komma till målet.

Utskottet anför vidare, att hustruns ställning skulle blifva sämre — om motionen skulle bifallas — än hvad nu är förhållandet. Men jag kan icke fatta och förstå utskottets tankegång i denna del, och detta så mycket mindre, som den lagparagraf, som utskottet anført, icke talar ett ord om den sak, som den skulle bevisa.

Och slutligen anför utskottet, att en sådan inskränkning i borgenssystemet, som den motionen åsyftar, icke skulle vinnas, då man ju i stället kunde utfärda skuldsedlar, vexlar o. s. v. Det kan ju vara sant, att lagen skulle kunna kringgås derigenom. Men det är väl ändå icke lika lätt att af en person få en ren skuldsedel eller en vaxel som att få honom till att skriva under en borgensförbindelse — det måste väl medgifvas.

Men jag skall icke heller hålla på motionen vidare. Det är väl omöjligt att få något bifall till densamma; och då skall jag naturligtvis icke framställa något yrkande. Men det är en annan sak, som jag skall be att få påpeka.

Redan vid 1884 års riksdag har Riksdagen aflåtit en skrivelse i ämnet till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till vissa ändringar och tillägg i gällande lagstiftning angående äkta makars inbördes egendomsförhållanden. Der upptages samma ämne; och i skrivelsen heter det i motiveringen: »med anledning af särskilda, hos Riksdagen gjorda framställningar om ändrad lagstiftning angående äkta makars inbördes egendomsförhållanden, i syfte att bättre än hittills skett tillgodose den gifta qvinnans rätt och bästa, har Riksdagen, efter sorgfällig pröfning af hit hörande förhållanden, kommit till den åsigt, att nu gällande lagstiftning i ämnet bör ändras i nedannämnda afseenden». Sedan står det i skrivelsen åtskilliga stycken, som jag skall förbigå. Men i fjerde stycket heter det: »hustrun bör ej vara skyldig att med sin enskilda egendom svara för gäld, som mannen under äktenskapet åsamkat boet, derest hon icke sig dertill uttryckligen förbundit». Således föreligger samma mening i denna riksdagsskrivelse, som hvad jag åsyftat med min motion. Vidare står det i motiveringen ett kort stycke, som jag skall be att

få anföras. Det heter: »Riksdagen är öfvertygad, att derest i förevarande del af vår lagstiftning bestämmelser i nu angifna syften infördes, åt den svenska gifta qvinnan vore i afseende å hennes egenomsförhållanden inrymd en sjelfständighet, befogenhet och trygghet, som på en gång vore större än den, hon för närvarande eger, och ändock låte sig väl förena med *svensk sed, svensk rättsåskådning* och en i dylika fall särdeles önskvärd, att icke säga nödvändig historisk utveckling».

Denna skrifvelse är ju alldeles i samma syfte som motionen, och jag tror att skrifvelsen kanske skulle vara till fyllest. Men när nu så är, att Riksdagen redan har skrifvit, så skall jag be att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande värdsamma förfrågan: »har Riksdagen ifrån Kongl. Maj:ts regering att vänta ett svar på sin den 7 maj 1884 aflättna skrifvelse?» Om detta svar blir jakande, skall jag be att få fråga: »huru snart har Riksdagen att vänta ett svar på den skrifvelsen?» — Jag har intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 17, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken, i hvilket utlåtande utskottet, med tillstyrkande af berörda, inom Andra Kammaren af herr *D. G. Restadius* väckta motion, n:o 94, hemställde: det Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till en sådan ändring i 11 kap. 2 § jordabalken samt uti gällande lagfarts- och inteckningslagar, att i de domsagor, der allmänna sammanträden hållas, sådana sammanträden i fråga om tidsbestämmelser må hafva samma betydelse som ting i öfriga domsagor.

Ordet begärdes af

Herr Jansson i Djursåtra, hvilken anförde: Ehuru lagutskottet för sin del tillstyrkt den föreslagna skrifvelsen, anser jag likväl för min del, att det kan vara skäl att påpeka en eller annan olägenhet, som enligt min mening kunde uppkomma, derest de lagrum, som här äro i fråga, blefve ändrade i den rigtning skrifvelseförslaget angifver. Det förefaller mig, som om motionären och lagutskottet hade förbisett, att, om en sådan ändring kommer i fråga, deraf kunna uppkomma åtskilliga praktiska olägenheter, som möjligtvis icke hafva blifvit påtänkta. För så vidt jag kan förstå, har anledningen till motionen varit den, att motionären ansett, att den tid, under hvilken säljare af fastighet enligt jordabalkens 11 kap. 2 § har förmänsrätt för ogulden köpeskilling, någon gång skulle kunna blifva alltför långt utsträckt för en och annan köpare. Det är det praktiska skäl och de praktiska olägenheter, som motionären ansett förefinnas. Utskottet har för sin del erkänt, att dessa skäl kunna vara talande, men

utskottet har äfven funnit, att i analogi med ändringen utaf den föreslagna paragrafen i jordabalken jemväl lagfarts- och inteckningslagarne borde ändras. Jag skall nu be att få påpeka några olägenheter, som jag tror kunde uppkomma, derest en sådan lagförändring skedde.

Det är naturligtvis hufvudsakligen med afseende på de olägenheter, som kunna förefinnas i domsagor, der tingen äro fördelade på sammanträden, som förslaget blifvit väckt. Jag vill nu å andra sidan påpeka några svårigheter, som enligt min mening af förslaget kunde blifva en följd. Jag vill att börja med framhålla ett exempel, som har afseende på ändringen af *11 kap. 2 § jordabalken*. Om t. ex. en person sålde en fastighet i början af mars, så kunde köparen inträda densamma redan den 14 i samma månad. Der sammanträden enligt 1872 års tingsordning nu hållas, kunde köparen redan vid aprilsammanträdet begära och erhålla lagfart på detta sitt köp. Och det är att märka, att han kunde få sådan lagfart, äfven om han icke betalt köpeskillingen, så vida nemligen icke i köpekontraktet vore uttryckligen förbjudet, att lagfart på sådant fång kunde lemnas. Om nu det ock inträffade, som ofta händer, att säljarne till en sådan fastighet vore sterbhusdelegare, som bodde den ene här och den andre der på långt aflägsna trakter, så kunde de för sin del icke alls hafva reda på, att lagfart blifvit sökt, än mindre att den beviljats så hastigt efter ett sådant köp; men under tiden lefde säljarne i den goda tron, att deras förmånsrätt vore bevakad enligt gällande lag, intill dess sex månader förflutit, sedan köparen fått lagfart. Skulle nu enligt den föreslagna lagändringen sammanträden i fråga om tidsbestämmelser likställas med ting, så skulle för sådana säljare det inträffa, att förmånsrättstiden utlöpte redan påföljande höst. Hade icke säljarne redan före novembersammanträdet för sin oguldna köpeskillning sökt inteckning, så hade inteckningsrätten gått dem ur händerna. Och härvid kunde, som jag nämnde, det inträffa, att den ene säljaren bodde här, den andre der, och ingen af dem hade reda på, att lagfart för köparen redan beviljats. Jag vill påpeka, att detta exempel icke är gripet ur luften, utan det är faktiska förhållanden, som inträffa rätt ofta på landsbygden.

Detta med afseende på den olägenhet, som jag menar kunde uppkomma, derest en lagförändring i fråga om 11 kap. 2 § jordabalken skedde i enlighet med motionärens och utskottets mening. Men utskottet har ansett, att äfven lagfarts- och inteckningslagarne borde ändras, och det af analogi skäl. Öfvergår jag då till *inteckningslagen* och ser efter, huru det i afseende på den skulle komma att taga sig ut, derest tingsammansammanträde skulle i fråga om tidsbestämmelser vara likställt med ting, så finner jag, att tiden skulle kunna blifva alltför knapp. Detta gäller i synnerhet, om det är fråga om, att en säljare vill bevara sin förmånsrätt genom inteckning. Det skulle nemligen då kunna inträffa, att köparen för sin del gör jäf emot säljarens inteckningsrätt, och att domstolen af en eller annan anledning kan anse, att inteckningsfrågan bör hvilas. Då föreskrifver gällande lag, att, om ett sådant ärende är förklaradt hvilande, sökande skall, inom en tid af 3 månader efter det ifrågakommet hinder

blifvit undanröjdt, fullfölja inteckningsansökningen vid äfventyr, att densamma eljest anses förfallen. Jag upprepar här ungefär samma exempel jag nyss begagnade. Säljarne, kunna nemligen ofta vara sterbhusdelegare i ett fattigt bo, för hvilka den sålda fastigheten utgjort deras enda arf. De kunna ofta bo långt ifrån hembygden, och hafva så mycket större behof af att under den nu gällande tiden få sin förmånsrätt för den oguldna köpeskillingsfordran bevarad. Om nu en sådan lag skulle tillämpas, att sammanträdena skulle hafva samma betydelse i fråga om tidsbestämmelser som tingen, så kunde det blifva alltför knapp tid för dem att fullfölja sitt viktiga ärende, och förmånsrätten kunde i följd deraf förloras. Jag påstår, att detta är ett praktiskt skäl, som visar, att den föreslagna ändringen skulle medföra både fara och olägenhet.

Samma är förhållandet, då det blir fråga om ändring i *lagfartslagen*. Det är föreskrifvet, att köpare skall inom sex månader efter köpet lagfara, vid äfventyr att domstolen eljest kan vid vite åläggga honom att lagfara. Men när en köpare ofta med rätt stor ansträngning fullgjort sin köpeskillingsliqvid, hemställer jag, om det kan anses vara för lång tid, i fall han har sex månader, innan han blir tvungen att fullgöra de ofta dryga och betungande lagfartskostnaderna. Skulle nu äfven tingssammanträde gälla såsom ting, så skulle tiden för sådan köpare blifva mycket förknappad. Jag kan icke heller föreställa mig, att den ifrågavarande lagförändringen bör ega rum endast af omtanke för en del köpare. Motionären har för sin del endast sagt, att det någon gång för köpare skulle hafva visat sig vara olägligt med den nuvarande anordningen, enligt hvilken tingssammanträde, der sådant eger rum, icke eger samma betydelse som ting, i det att det åtgår allt för lång tid, innan köpare kan hos domare få bevis, att inteckning för ogulden köpeskillning icke vidare i egendomen kan erhållas. Ja, det kan ju möjligen inträffa ett eller annat fall, då det anmärkta förhållandet synes vara olägligt för sådana köpare, som vilja köpa större egendomar utan att dertill hafva nödigt kapital. Men är det solida köpare, som kunna betala det de köpa, då gör det dem ingen skada, att tiden är som den är. Jag tror icke, att det är skäl att med lagstiftningsåtgärder uppmuntra en osund spekulation, som i alla fall ofta förefinnes. Då motionärens nu föreliggande förslag den 19 april 1893 behandlades i Första Kammaren, upplystes ock af lagutskottets ordförande, att det ingalunda varit lagstiftarnes mening med 1872 års förordning, att allmänna tingssammanträden skulle träda i stället för ting, enär, om så varit förhållandet, tiden för den rättsökande att vidtaga de för honom nödiga åtgärderna i flera fall skulle blifvit allt för knapp.

En annan rättslörd ledamot af samma kammare anmärkte ock, att det vid lagförändringar ej går an att vid flera analoga fall plocka ut något eller några af dem, men låta andra kvarstå oförändrade, då genom ett sådant förfaringssätt lagen skulle blifva ett principiöst kaos och svårfattlig för dem, som studerade juridik, samt vilseledande för allmänheten. Herr talman! Jag fruktar att något ditåt kunde inträffa, om ändrade tidsbestämmelser skulle stadgas endast för de af utskottet föreslagna lagrummen, men icke t. ex. uti ärfdubalken i fråga

om tid för ingifning af bouppteckning till häradsrätten, så ock om bevakning af testamente.

Jag vet, herr talman, att det är fåfängt att yrka afslag; men jag har i alla fall ansett, att de anmärkningar, jag nu framställt mot det ifrågasatta skrivelseförslaget, borde antecknas till protokollet till det afseende de kunna förtjena. Jag skall för närvarande inskränka mig härtill och har icke något yrkande att framställa.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Vid föredragning härnäst af lagutskottets utlåtande n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i gällande stadganden om tillsättning af organist- och klockarebefattningar, biföll kammaren utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

§ 9.

Om upphäfvande af den s. k. mellanrikslagen.

Till afgörande förelåg vidare bevillningsutskottets betänkande n:o 4, i anledning af väckt motion om upphäfvande af förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890.

Uti berörda, inom Första Kammaren väckta motion, n:o 5, hade herr *C. P. af Burén* hemställt: »att Riksdagen ville fatta beslut om upphäfvande af Kongl. Maj:ts nådiga förordning den 30 maj 1890 angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden eller den s. k. mellanrikslagen, i syfte att angående omförmälda förhållanden söka åvägabringa förändrade stadganden, hvarigenom Sveriges ekonomiska intressen måtte på rättmätigt sätt varda bättre tillgodosedda än genom den nu gällande mellanrikslagen.»

I föreliggande betänkande hemstälde deremot utskottet: »att Riksdagen, med afslag å förevarande motion, måtte i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående beskaffenheten och omfattningen af åtskilliga öfverklagade olägenheter i afseende å Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden, samt derefter för Riksdagen framlägga resultaten af den verkställda utredningen och göra den framställning i ämnet, som af omständigheterna påkallas.»

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Dieden: För oss, som veta, huru ringa innebörden af ett dylikt skrivelseförslag är, kunde det ju betyda ganska ringa att antaga detsamma. Men jag befarar, att man på annat håll kan egna mycket mera värde åt ett sådant skrivelseförslag, än det förtjenar. Och därför tror jag, att det vore bäst, om vi afsloge det helt och hållet.

Ingen kan väl tänka, att man kan uppgöra ett dylikt affärs-

kontrakt, utan att några fördelar måste finnas å ena sidan och några å den andra.

Jag skall visst icke tillåta mig att upptaga till bemötande alla de punkter, som här framhållits. Jag skall blott be att få fästa uppmärksamheten på ett par af dem. Bland dem äro t. ex. artikeln ylleväfnader, som motionären klagat öfver att vi hafva så stor import af från Norge. Men verkliga förhållandet är likväl, att vi hafva en ganska stor export till Norge af de fina och dyrbarare varorna af denna artikel. Hvad som importerats är mest enklare saker och sådana, som hufvudsakligast tillverkas vid Malmö-fabriken och några andra mindre fabriker. Men denna import lærer inskränka sig till den del af behovet inom landet, som våra egna fabriker icke kunna fylla. Våra egna afsätta allt hvad de kunna tillverka, och det är sannolikt, att i den mån, Malmö-fabriken hinner utvidgas, kommer den allt mer och mer att uttränga denna import från Norge och att jemte andra fabriker öka exporten dit af de finare varorna.

Det har klagats öfver att vi få taga in hästar tullfritt från Norge. Men om vi behöfva de norska hästarne, är det ju lika stor fördel för oss att få införa dem, som för Norge att få sälja dem.

Det finnes uppe i Vesterbottens län en socken, som heter Tärna, belägen nära norska gränsen, och der ladugårdsskötseln är ganska högt uppdrifven. Socken har en god väg till en plats, som heter Mo i Norge. Dit införes med stor fördel en stor mängd smör, uppgående till betydande belopp hvarje år. Det sista år, för hvilket man känner förhållandena i detta afseende, är år 1892, under hvilket värdet af det importerade smöret antages hafva uppgått till 22,000 kronor. — Hela denna afsättning skulle vara komplett omöjlig, om den måste föras ned till Sveriges kuster. Sådana fördelar finnas, som icke synas, och äfven i sista fallet visas ju, hvarför importsiffrorna i Norge äro så mycket högre mot hvad exportsiffrorna i Sverige visa. Ty detta smör liksom många andra artiklar, som föras landvägen, förekommer aldrig i några svenska uppgifter öfver exporten till Norge, utan endast i Norges uppgifter på importerade svenska varor.

Mycket skulle kunna vara att anföra med afseende på utskottets utlåtande, men det sagda kan vara nog.

Jag skall endast tillåta mig att yrka afslag å så väl motionen som utskottets hemställan.

Herr Nils Petersson i Runtorp: I likhet med den nästföregående ärade talaren vill äfven jag vara med om att detta utskottets förslag afslås. Men jag för min del yrkar afslag på helt annan grund — därför att jag önskar bifall till motionen. Jag tycker, att tiden redan länge varit inne, då traktaten med Norge bort uppsägas. Vi hafva verkligen nu för tiden icke råd att göra några sådana uppoffringar, som den svenska nationen måste göra i anledning af mellanrikslagen, sådan denna nu föreligger. Jag tror därför, att vi böra noga se till, hvad som i den vägen kan göras. Man må säga hvad man vill om våra bröder norrmännen, så tycker jag ändå, att de icke behandlat oss så i denna sak, att vi längre kunna vara belättna, utan svenska nationen bör tala om, hvad den egenligen vill i denna fråga.

Om upphäfvande af den s. k. mellan- rikslagen.
(Forts.)

När norrmännen kunna skicka på oss sitt okontrollerade margarin och stänga vår kreatursexport till Norge, så är det icke just något vänligt bemötande. För öfrigt, om detta utskottsutlåtande bifalles, hvad vinna vi väl då? Så mycket erfarenhet tror jag vi hafva fått af våra bröder i Norge, att icke estimerar man der denna sak eller sätter något egentligt värde på att här åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd, utan allt blir nog som det är. Då man ändrat lagen, så att det skall vara två års uppsägningstid, tror jag icke att det vore för tidigt, om uppsägning skedde nu. Underhandlingar kunna lätt inledas med Norge, när uppsägningen är gjord. Men då man der vet, att det är två års uppsägningstid, så kommer regeringen ingen väg. Det enda skäl, som kunde tala för ett bifall till utskottets förslag, vore, att detta innebure ungefär detsamma som: »let får vara som det är», eftersom man lätt kan få den föreställningen, att, om en uppgörelse sker, den efter vanligheten göres så dålig, att vi få det sämre än det nu är. Det kunde vara ett skäl, hvarför utskottets förslag borde bifallas. Men då jag tror, att vi svenskar borde ha vaknat upp till att se betydelsen af en ordentlig och redig uppgörelse med norrmännen, så yrkar jag, herr talman, afslag på utskottets hemställan och bifall till motionen, i syfte att mellanrikslagen må uppsägas.

Herr Johan Johansson i Noraskog: Denna öfverläggning synes från början ställa sig på ungefär samma sätt, som den gjorde inom utskottet, der man också hade att afgöra mellan de båda ytterligheterna, dels bifall till motionen och dels rent afslag å densamma. Det var dessa motsatta förhållanden, hvilka inom utskottet ville göra sig gällande under den tre till fyra dagars långa öfverläggning, som egde rum rörande denna fråga och som slutligen föranledde, att jag tog mig friheten att söka medla mellan de båda till ytterlighet gående meningarna och framlade ett förslag, hvilket var i det närmaste ungefär detsamma som det, som funnit sitt uttryck i utskottets kläm, ehuru sedermera i någon mån omredigeradt. Jag hade nemligen föreställt mig, att om och för den händelse man verkligen ville hafva en förändring i bestående mellanrikslagstiftning, borde man söka så vidt möjligt få reda på alla derpå inverkan förhållanden och särskildt de öfverklagade olägenheter, hvilka man nu från vissa håll söker göra så stora som möjligt. Våra statistiska underrättelser och det material, som i detta hänseende stått utskottet till buds, äro ty värr icke af den beskaffenhet, att man kan få fullt tillförlitliga och säkra uppgifter i denna sak, utan man stannar i mer eller mindre ovisshet derom, hvad som egentligen behöfver rättas eller förändras. Innan man kan komma derhän, är det nödvändigt att söka få fullständigt reda på *hvad* man vill hafva förbättradt. Detta synes mig att man först måste hafva klart för sig, innan man gör någon framställning i ämnet till Kongl. Maj:t.

Det väcktes äfven förslag inom utskottet att uteslutande inskränka sig till en anhållan om en fullständigare statistisk utredning af frågan, än den, som för närvarande finnes tillgänglig i detta hänseende. Men man kom då till det resultat, att det skulle åtminstone icke skada, om denna utredning kunde blifva så fullständig som möjligt.

För den händelse, att resultatet af denna utredning utfölle så, att några jemkningar eller förändringar i bestående mellanrikslagsstiftning blefve nödiga, kunde man sedan få förslag derom från det håll, hvifrån utredningen verkstälts, nemligen från regeringen. Framför allt ville man försöka behandla denna fråga, till en början åtminstone, såsom en uteslutande svensk fråga, och ingenting annat.

För min del skall jag icke sörja så mycket, antingen utskottets förslag nu kommer att gå igenom eller om i stället denna kammare vill fatta beslut i öfverensstämmelse med den förste talarens yrkande i denna fråga. Men för oss andra kammarledamöter inom utskottet var det af vigt att vid afgörandet söka undvika de ytterligheter, som ligga uti den förste och den andre talarens yrkanden i ämnet, så att åtminstone icke den senare ytterligheten, den som framställdes af herr Nils Petersson i Runtorp, skulle kunna framgå efter en votering, som alltid kunde hafva berott på den förseglade sedeln. Detta var ock ett skäl, hvarför vi bestämde oss att taga förslaget i den enklare och mildare formen, och som slutligen äfven vann första kammarledamöternas bifall. Jag tror också för min del, att innan man vidtager en sådan åtgärd, som herr Nils Petersson i Runtorp föreslog, nemligen uppsägandet af mellanrikslagen, bör man noga betänka sig. Det kan ju vara jämförelsevis lätt att uppsäga den, men den ärade talaren kan icke, och sannolikt ingen annan heller, garantera, att vi, sedan de två åren gått, kunna få en ny mellanrikslagstiftning till stånd. Jag tror därför, att man bör vara försigtig, innan man vidtager en sådan kraftåtgärd som den ifrågasatta. Skulle det vara meningen att, så att säga, på våldsamt väg i ena eller andra formen åstadkomma ett dylikt resultat, då är det efter min uppfattning bättre, att kammaren nu afslår både motionen och utskottets hemställan. Men under närvarande förhållanden och just för att söka ådagalägga den fredliga innebörden både i utskottets förslag och våra sträfvan den för öfrigt i detta hänseende, tror jag det vore klokast att utan vidare ordbyte antaga utskottets hemställan.

Jag skall därför, herr talman, anhålla om bifall till denna hemställan.

Herr vice talmannen Danielson: Jag ber att få instämma med bevillningsutskottets vice ordförande.

Öfverläggningen var härmed afslutad; och sedan herr talmannen gifvit proposition å hvartdera af derunder gjorda yrkanden, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Härefter företogs lagutskottets utlåtande, n:o 19, i anledning af väckt motion angående kyrkovärdars tillsättande för viss tid.

Med tillstyrkande af ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *Lasse Jönsson* i Sandby afgifna motion, n:o 55, hemställde utskottet: »att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbe-

Om upphäfvande af den s. k. mellanrikslagen.
(Forts.)

Angående kyrkovärdars tillsättande för viss tid.

Angående kyrkovårdars tillsättande för viss tid.
(Forts.)

stämmele derom, att kyrkovårdar skola utses, i likhet med hvad om valda ledamöter i kyrkoråd finnes stadgadt, för en tid af fyra år.

Efter ärendets föredragning begärdes ordet af

Herr Hazén, som anförde: Ehuru jag villigt erkänner, att denna fråga icke är af de större, hvilka här utgöra föremål för öfverläggning, finner jag den dock icke betydelselös, hvarför jag ber att rörande densamma få frambära några ord.

Kyrkovårdsinstitutionen är, såsom för hvar och en är nogsam bekant, uråldrig i vårt land. Enligt vitsord från våra landskapslagar sträcker den sig djupt in i medeltiden och har allt sedan dess fortfarande haft sin tillvaro.

Den närmaste uppgiften för denna institution är naturligtvis: att utöfva syssломannaskap å församlingens vägnar vid dess dyrbaraste egendom, helgedomen, att vårda inventarierna och att ombesörja mottagandet af gåfvor och tillfälliga kollektur. Dessutom har ock ingått i denna institution uppgiften att förvalta kyrkokassan, en uppgift, som nu närmast tillhör kyrkorådet, derest intet vidare härom är öfverenskommet.

Inom denna gammalsvenska institution, hvilken har bakom sig en skön, ehuru oskrifven historia, ha inrymts och inrymmas ännu helt visst personer, hvilka äro att räkna till den sundaste kärnan af den svenska allmogen. Anledningarna härtill kunna vara många, dels att man vid dessa val har iakttagit en större noggrannhet än annars, dels ock att tjänstgöringstiden varit något längre, än med afseende på andra förtroendepdrag. Häraf har kommit en rikare bildning och större erfarenhet, hvilken kommit väl till pass för att göra en rik insats i det kyrkliga samfundslifvet. Att förtroendet till kyrkovårdarne, då det hittills legat i deras händer att sjelfva bestämma sin tjänstgöringstid, af en eller annan blifvit missbrukad, så att han förglömte sig på platsen, sedan han vare sig af inre eller yttre omständigheter bort manas att afgå, vill jag icke bestrida. För att förbygga detta har den aktade motionären och det ärade lagutskottet föreslagit, att en begränsning bör ske. Dock tror jag, att denna begränsning gått för långt, då man nedsatt tiden till fyra år. Härigenom har bland annat den karakter, som förut utmärkt kyrkovårdarne, nemligen den af församlingens äldste, betydligt utplånats.

Alltså när jag önskar, att denna gamla karakter bör bibehållas med afseende å kyrkovårdarne, när jag tror, att det icke vore välbeträkt, att denna institution försvunne i kyrkorådet, och när jag också tror, att en längre valtid är egnad att alstra ett rikare intresse för att sätta sig in i tjänstens åligganden, hvilket ock efter tjänstgöringen lemna en rikare erfarenhet, så skulle jag för min del vilja föreslå, att kyrkovårdarne valdes på åtta år med rättighet likväl att afgå efter fyra år. Härigenom vunnas bland annat, att, om man icke fick bibehålla kyrkovårdarne i åtta år, man ändå kunde få bibehålla dem några år utöfver de fyra. Man säger visserligen, att det står till buds att efter fyra år, om man så vill, göra omval. Men af er-

farenheten från min hemort vet jag, att seden kan utveckla sig derhän; att omval blifva ganska svåra att få fram.

Alltså i anslutning till det anförda och af aktning för denna gammalsvenska institution och i tro på att, om vi bevara den, ur densamma kan utveckla sig något, som kan komma till hjälp för den kyrkliga kärleksvården, vill jag för min del föreslå, att, såsom jag redan yttrat, kyrkovårdarne måtte väljas på 8 år med rätt till afgang efter 4 år. Vi hafva förut något liknande i afseende på nämndemännen. Då man öfvergick från att välja dem för obegränsad tid, gick man derhän, att man bestämde att de skulle väljas på 6 år men ega rätt att afgå efter 2 år. Jag ber således att få ansluta mig till laguskottets utlåtande, dock med den förändring, att kyrkovårdarna väljas för en tid af 8 år och med rätt att afgå efter 4 års tjenstgöring.

Angående kyrkovårdars tillsättande för viss tid.
(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Redelius: Då anmärkningar blifvit gjorda mot laguskottets förevarande betänkande, ber jag att få yttra några ord, ehuru jag icke har några invändningar att göra emot motionärens eller utskottets förslag. Men det har inträffat något, sedan denna fråga senast låg på kammarens bord, som nu föranleder mig att göra en liten erinran. Vi minnas väl, och utskottet erinrar derom i sin motivering, att detta förslag då antogs af denna kammare utan några svårigheter, men föll i Första Kammaren efter ett anförande, som hufvudsakligen innehöll mycket ampla loford öfver våra förträffliga kyrkovårdar. Jag vill visst icke säga något ondt om dem, men den erinran vill jag göra, att jag icke tror, att kyrkovårdsbefattningen har den säregna egenskap att förvandla en person, så att han just därför att han är kyrkovård blir alltigenom och för alla tider lämplig att förestå en kyrkans tjenst. Det kan inträffa omständigheter, som göra det önskligt för församlingen och kyrkoväsendet att byta om. Likaledes erinrar jag derom, att der kyrkovårdarne äro så förträffliga, som den åsyftade talaren i Första Kammaren framhöll, inga hinder möta att omvälja dem, när de 4 åren äro gångna. Jag instämmer därför i laguskottets hemställan.

Herr von Krusenstjerna: Den förste ärade talaren erkände i likhet med laguskottet lämpligheten af att kyrkovårdar skulle tillsättas, icke såsom nu på obestämd tid, utan på viss tid. Frågan blir då att välja emellan laguskottets förslag om en tidrymd af 4 år eller, såsom han ifrågasatte, 8 år. För 4 år talar den omständigheten, att kyrkorådets ledamöter väljas för samma tid; och när denna kammare förra riksdagen antog ett med laguskottets nu föreliggande förslag alldeles likalydande, deri tiden bestämdes till 4 år, och när såsom sagdt samma tid gäller för val af kyrkorådets ledamöter, hemställer jag, om icke alla skäl tala för att kammaren fattar samma beslut som vid förra riksdagen, och hemställer jag alltså om bifall till laguskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner å derunder framställda yrkanden; och blef dervid utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 11.

Om utarbetande af en arrendelag.

Förekom vidare lagutskottets utlåtande, n:o 20, i anledning af väckt motion angående utarbetande af en arrendelag.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 38, hade herrar *Anders Olsson* i Ornakärr och *P. Truedsson*, med hvilka instämt herrar *A. Henricson* och *Jöns Andersson*, hemställt: att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t måtte låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till en arrendelag, så beskaffad att den på ett tidsenligt sätt ordnade jordegares och arrendatorers ömsesidiga rättsförhållanden.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservation anmälts:

af herr *Petersson* i Brystorp, som på anförda skäl förklarar sig anse, att motionen bort af utskottet tillstyrkas, samt af herrar *Kardell* och *J. A. Lundström*, hvilka jemväl ansett, att utskottet bort tillstyrka åtgärd i motionens syfte.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr Olsson i Ornakärr: Herr talman, mine herrar! Lagutskottet, som hemställt att vår motion »icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda», har för detta sitt afslag anført flera motiv. Efter att först hafva erkänt, att en omarbetning af bestämmelserna i jordabalken rörande arrendeafstal kan medföra nytta, fortsätter utskottet: »Rättsförhållandet emellan jordupplåtare och brukare bör likväl i första rummet bestämmas genom det fria aftalet.» Men detta hafva vi i motionen icke bestridt, utan tvärt om framhållit dermed, att vi anført lagkomiténs och gamla lagberedningens motiv rörande denna sak, som äro af följande innehåll: »Ehuru det hufvudsakligen må bero på de kontraherandes frivilliga aftal att stadga de vilkor, hvarmed den ene upplåter och den andre till bruk emottager jordegendom, är det dock lagstiftarens rätt och pligt att dels inskränka en sådan afhandlingsfrihet, då afseende på det allmänna välståndet eller enskildes rätt gör inskränkning nödig, och dels gifva föreskrifter, tjenande till rättelse i de fall, hvarom kontrahenterna ej uttryckligen afhandlat.»

Rörande »behovet» af lagstiftning i nämnda sak, säger utskottet, att det bör vara »så tydligt vitsordadt, att fara för misstag är utesluten» samt att motionärerna icke åstadkommit någon utredning, utvisande att utöfver de lagbestämmelser, som vi redan hafva, ytterligare sådana äro af verkligt behof påkallade». Huru stora anspråk lagutskottet har på motionärer om att åstadkomma en vidtomfattande utredning i en sak, hvarom de våga att väcka motion, det vet jag icke, men det synes mig, som ett verkligt behof förefinnes för att lagstifta

i denna sak, då lagkomitén redan 1838 utgaf förslag till arrendelag och lagutskottet 1867 yttrade, att »i detta ämne är lagstiftningen hos oss i *behof* af utveckling». Det exempel på orättvis behandling af arrendatorer, som herr Petersson i Brystorp framhållit i sin reservation, torde ock bevisa behovet af lagstiftning rörande nämnda sak.

Att här finnas arrendeförhållanden i vårt land, som äro till skada för den enskilde och jordbruket och som bidraga till emigrationen, men som i någon mån kunde afhjelpas genom en tidsenlig arrendelag, derom vill jag anföra några ord af tvenne framsäende mäns uttalanden i denna sak. Generaldirektör Berg yttrade i Första Kamraren under förra riksdagen med anslutning till lagutskottets utlåtande rörande väckt förslag om arrendelag följande ord: »Särskildt är det med hänsyn till de nordligare delarne af vårt land, hvilka jag har äran att representera, som jag har tagit till orda. Der är nemligen det förhållande rådande, att en stor del af arrendeaftalen med torpare och åbor icke uppgöres skriftligen, utan blott medelst muntliga öfverenskommelser, hvarigenom inträffar, att då eganderätten ombytes eller åbon dör, står man inför en mängd tvistefrågor, svåra att slita och ännu svårare att slita utan till den svagares och fattiges nackdel» — — —

»Om ni såsom jag fått mottaga deputationer af sådana män, som beklagat sig öfver, att frukterna af ett helt lifs arbete i svett och möda blifvit dem genom laga skiftena beröfvade, och sett, huru de af dessa, hvilka förmått skaffa sig medel dertill, öfvergifvit sitt fädernesland under förbannelser öfver det handlingssätt de rönt, då skulle ni med all säkerhet ej tveka att begära en utredning af den behöfliga lagstiftningen rörande förhållandena mellan jordegare och arrendatorer.»

Dr von Feilitzen, som gjort åtskilliga resor i Östergötland, Småland och Skåne för att lära känna torparens och andra jordbruksarbetares arrenden och ekonomi etc., säger: »Den ofantliga emigrationen af ogift ungdom har sin alldeles naturliga orsak deri, att jorden ej förmår föda den ökade befolkningen, emedan den ej ligger under tillräckligt intensivt bruk. Och botemedlet mot utvandringens öfvermått vore en verkligt tryggande arrendelag, som nemligen energiskt gynnade intensiv landthushållning. Men naturligtvis skulle den då tillika komma att hindra orättvis vräkning af arrendator, hvilken förbättrat jordegarens jord.» Dessa intyg, som kunde mångdubblas, torde bevisa, att behof förefinnas, som kräfva att lagstiftningen söker att rättvist och tidsenligt ordna jordegares och arrendatorers rättsförhållanden.

Lagutskottet hyser den farhågan, att, om arrendator tillerkännes rätt till ersättning för jordförbättringar, detta antagligen skulle verka till stor varsamhet och återhållsamhet från jordegarens sida i fråga om upplåtande af jord till nyttjande och sålunda icke utöfva en obetingadt nyttig inverkan på ifrågavarande förhållanden. Äfven i denna del har jag en helt annan åsigt än lagutskottet. Här finnas jordegare, som hafva så många jordegodomar, och här är inom landet så mycken till odling lämplig jord, att om egarne vilja hafva någon inkomst af dessa egendommar och marker, så måste de bortarrenderas. Så vidt

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

jag fått tillförlitliga uppgifter, så är på många ställen större brist på jordbruksarbetare, som vilja odla jord, än på jord att odla. Jordbruksarbetarne känna många arrendatorers föga afundsvärda lott, och de välja hellre att söka arbete i städerna eller att emigrera än öfvertaga jordbruk på arrende. Kunde lagstiftningen i någon mån åstadkomma ett botemedel mot detta missförhållande, så vore det visserligen behöfligt.

Lagutskottet har äfven en annan farhåga, den att en bestämelse om ersättning för »förbättring» skulle gifva anledning till »misshälligheter» emellan arrendatorer och jordegare. Men vi hafva icke föreslagit, att en arrendator skall ega rätt att företaga sig hvilka förändringar som helst och kalla sådant för förbättring. Skall arrendatorn först hafva jordegarens medgifvande till den förbättring han önskar utföra, så tro vi, att jordegarna äro i allmänhet så förståndiga, att de endast gifva bifall till sådant, som verkligen förbättrar egendomen, och om arrendatorn genom afträde från densamma icke erhåller den påräknade fördelen, kan det ej vara annat än rättvist, att jordegaren lemnar ersättning för en förbättring, som skett i öfverensstämmelse med hans vilja. Slutligen påstår utskottet, att motionärerna icke angifvit, i hvilka afseenden i öfrigt lagstiftningen angående arrendeafstal skulle förbättras etc.

Denna anmärkning saknar dock tillräcklig grund för att hafva den betydelse, som utskottet vill tillmäta densamma, ty då herr Petersson i Brystorp i slutet af sin reservation har kunnat i korthet sammanfatta hvad vi i motionen föreslagit, så lär den icke vara så otydlig, att icke lagutskottets öfrige medlemmar skulle af densamma kunna finna, i hvilka afseenden vi anse förändringar vara behöfliga rörande jordegares och arrendatorers ömsesidiga rättförhållanden.

Mine herrar, då jag antager att kammaren fasthåller det beslut, som den under förra riksdagen fattade, vill jag yrka bifall till den hemställan, lagutskottet då framlade och som är af följande lydelse:

»Att Riksdagen i anledning af herrar Anders Olssons och Truedssons ifrågavarande motioner måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville efter verkställd utredning taga i öfvervägande, under hvilka vilkor arrendator, som med jordegare träffat skriftligt arrendeafstal, tillförsäkras rätt till ersättning för verkställda förbättringar, och på hvad sätt rättsförhållandena mellan arrendator och jordegare jemväl i öfrigt må på ett betryggande sätt ordnas, samt derefter för Riksdagen framlägga det förslag i ämnet, hvartill en dylik utredning finnes böra föranleda.»

Herr talman! Jag anhåller om proposition på detta förslag.

Herr Henricson: Den, som nitälskar för jordbrukets utveckling och känner de förhållanden, som inverka menligt och hämmande på dess utveckling i följd af saknaden af en tidsenlig arrendelag, kan icke känna sig tillfredsställd med det slut, hvartill utskottet i denna fråga kommit. En reservant har påvisat en olägenhet, som är en följd just derutaf, att vi sakna en tidsenlig arrendelag. Jag skall bedja att få i korthet anföra ett dylikt exempel. En person ingår kontrakt om 15-årigt arrende af en egendom. Denna egendom är

taxerad till 100,000 kronor och in-tecknad för 80,000 kronor. Arrendesumman är bestämd att årligen utgå med 5,000 kronor. Vid tillträdet förrättas syn i vanlig ordning. Husrötebeloppet, som enligt kontraktsbestämmelserna får uppbåras först vid afträdet, uppgår till 5- à 6,000 kronor. Efter några års förlopp anser arrendatorn behöfligt, att jorden täckdikas. Han vänder sig för detta ändamål till egaren, träffar med honom öfverenskommelse om att få verkställa detta arbete och erhåller skriftligt medgifvande af jordegaren att få ersättning vid arrendetidens slut för åtminstone de nedlagda tegelrören, under förutsättning att arbetet utförts af sakkunnig person och efter af egaren godkänd plan. Så har arrendatorn lyckats uppdrifva skördarne vid egendomen. Det befinnes, att ladugården är otillräcklig, enär ett större antal kreatur kunde födas på egendomen, men utrymme saknas. Då träffas öfverenskommelse med jordegaren om att bygga ytterligare en utvidgad ladugård. Arrendatorn förbinder sig dertill med rätt att återfå kostnaden vid afträdet. Då dessa grundförbättringar äro verkställda, äro 9 arrendeår gångna. Så inträffar en ogynsam konjunktur. Egaren råkar i ekonomiskt obestånd. Egendomen måste säljas exekutivt. Den kan då betinga endast 85,000 kronor eller en summa, som motsvarar den in-tecknade skulden jemte derå upplupen ränta. Arrendatorn har nedlagt sitt kapital i nämnda förbättringar och måhända skuldsatt sig något dertill, så att han icke mäktar inköpa egendomen. En annan inköper den. Denne vill tillträda sin egendom. Arrendatorn blir då skyldig att afträda densamma. Han har dock ett fardagsår. Arrendesumman under detta fardagsår är, som jag nämnde, 5,000 kronor, motsvarande den husrötebrist, som af arrendatorn afhjelpts och som han har qvittningsrätt för. För de gjorda förbättringarna, nemligen täckdikningen och byggnaden, får han således icke någon som helst ersättning, och han mister också derjemte nyttjanderätten för de återstående arrendeåren, då han möjligen kunnat tillgodogöra sig någon del af det nedlagda grundförbättringskapitalet. Denna grundförbättring har dock otvifvelaktigt i sin mån bidragit att höja egendomens kapitalvärde.

Ett sådant osäkerhetstillstånd inverkar menligt på en intresserad och driftig jordbrukare, hvilkens duglighet under andra förhållanden, der hans rätt vore mera skyddad, kunde komma landtbruket bättre till godo. En tidsenlig arrendelag skulle enligt mitt förmenande vara till gagn icke allenast för arrendatorerna, utan äfven för jordegarna och framför allt för det svenska jordbruket. Jag hoppas också, i likhet med den föregående talaren, att kammaren icke skall frångå det beslut, som Andra Kammaren fattade i denna fråga vid 1893 års riksdag.

Jag ber att få förena mig med den föregående talaren i hans yrkande.

Herr Erickson i Bjersby: Inom utskottet har jag icke kunnat biträda motionärernas förslag af det skäl, att en arrendelag, byggd på de principer, som de i sin motion uttalat, skulle, enligt min uppfattning, mera skada än gagn. Deremot — jag erkänner gerna, att det kan finnas åtskilliga brister i nu gällande stadganden om lega

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

af jord — har jag inom utskottet uttalat mig för att det borde i lag stadgas, att arrendeaftalen ovilkorligen skulle skriftligen uppgöras och vara bestämda, att laga af- och tillträdessyn mellan jordägaren och arrendatorn ovilkorligen skulle förrättas, att arrendatorn skulle ega rättighet att, om han så önskade, låta inteckna arrendekontraktet i den arrenderade egendomen, samt att arrendatorn till och med skulle vara berättigad att få ersättning, i händelse, såsom det ofta sker, genom allmänna påbud nya utskylder tillkommit, som man vid arrendeaftalens ingående icke tänkt sig, men som arrendatorn på grund af kontraktets bestämmelser måste utbetala under arrendetiden. Om t. ex. ett härad besluter att bygga nya allmänna vägar eller tingshus, eller en socken besluter att bygga kyrka eller andra allmänna hus inom socknen, t. ex. prestgård eller skolhus, så blifver ju arrendatorn, i händelse han, hvilket vanligen är förhållandet, enligt kontraktet är ansvarig för alla under arrendetiden utgående utskylder för egendomen af allmän eller kommunal beskaffenhet, juridiskt skyldig att betala sådana utskylder, som de nyss nämnda. Men det låter tänka sig, att han ej under arrendetiden har den ringaste nytta af de verkställda allmänna arbetena, och under sådana förhållanden förefinnes obestriddligen för jordegaren en moralisk pligt att betala de derigenom tillkomna utskylderna. En dylik skyldighet för jordegaren torde böra äfven i lag stadgas, hvarom allt bestämmelse dock torde kunna erhållas, utan att man därför behöfver begära en ny arrendelag. Men en arrendelag, byggd på den hufvudprincip, som motionärerna uttalat sig för, eller att de förbättringar, som af arrendatorn med jordegarens samtycke nedlades på den arrenderade jorden, skulle för arrendatorn medföra en skälig ersättning af jordegaren, skulle snarare motarbeta hvad motionärerna vilja vinna eller, bland annat, ökadt tillfälle att besitta jord. Ty uppställer man alltför hårda regler såväl för jordegaren som för arrendatorn, blir följden den, att jordegaren icke vill utarrendera sin jord, utan måste bruka den sjelf, så länge han kan — det ser nu för tiden ut, som om han ej länge skulle kunna göra det vidare — likasom ock att personer skola befinnas ovilliga att på arrende öfvertaga jord. Och för öfrigt, huru vill man ställa med säkerheten för utbekommande af den ersättning, som motionärerna åsyftat skola tillförsäkras arrendatorn för å egendomen gjorda förbättringar? Olämpligt, ja till och med skadligt skulle det blifva, om den frågan ordnades så, som förhållandet för närvarande är med odlingslån af staten, för hvilkas återbetalning egendomen svarar med förmånsrätt framför alla inteckningar i egendomen. En del åtgärder, arrendatorn kan vidtaga med den arrenderade egendomen i syfte att förbättra densamma, kunna i verkligheten icke vara förbättringar af ekonomisk betydelse. De hafva i allt fall kostat penningar, för hvilka arrendatorn skulle hafva förmånsrätt i egendomen. Detta skulle blifva en ny tyst förmånsrätt af ganska farlig beskaffenhet, och att tillskapandet deraf skulle i hög grad skada fastighetskrediten, är uppenbart.

Reservanten herr P. G. Petersson talar om fall, då en egendom under arrendetiden säljes exekutivt. Det är, jag medgifver det, hårdt

för arrendatorn att under sådana förhållanden lida förlust. Men han är icke ensam derom; många andra jordegarens fordringsegare få nog vidkännas detsamma, såsom det ju merendels går hvar och en, som inlåtit sig i affärer med en insolvent person. För öfrigt torde det flere gånger inträffa, att jordegare får förlora på arrendator än tvärt om.

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

Jordbruksförhållandena i vårt land äro — det erkänner jag viligt — i hög grad olika, och jag vågar icke bestrida, att exempelvis i landets sydligaste provinser, derifrån motionärerna äro, en arrendelag, byggd på de i motionen framhållna grunder, kan vara behöflig. Men för de delar af landet, hvarom jag har närmare kännedom, skulle en sådan arrendelag högst sannolikt verka skadligt i flera afseenden.

Motionärerna hafva till stöd för sitt förslag äfven åberopat den utländska lagstiftningen i ämnet; men de hafva ej visat, om man är nöjd med verkningarna af arrendelagarne i exempelvis England, Danmark och Tyskland. Förmodligen är det känt af flere af oss, att åtminstone i England, der nästan all jord brukas af arrendatorer och arrendetiden i regel är endast ett år, ett stort missnöje råder med just dess arrendelag.

Vigten af eganderättens hållande i helgd har ju ofta framhållits i denna kammare. Dit måtte väl åtminstone få anses höra, att man skall få fritt förfoga öfver hvad man eger, och om man i något fall bör iakttaga varsamhet i lagstiftningsväg i fråga om inskränkning i dispositionsrätten, så är det här, ty hvilket kan väl sägas i högre grad tillhöra en jordegares förkytterliga fri- och rättigheter än det att bestämma, på hvilka villkor han önskar lemna ut sin jord till nyttjande af andra. — Om man någorlunda känner till förhållandena nu för tiden, kan man ock vara förvissad derom, att såväl jordegare som arrendatorer allesammans äro skrifkunnige och väl i stånd att se sig för, innan de skriva under ett arrendekontrakt. Vanligtvis är det numera enligt min erfarenhet snarare arrendatorn än jordegaren, som dikterar kontraktet, hvilket förhållande beror derpå, att det nu för tiden är ytterst svårt att få en duglig arrendator. Under förflutna tider, då jordbruket bar sig åtminstone något så när, var förhållandet, att, när en egendom blef kungjord till utarrendering, en mängd spekulanter anmåde sig. Nu deremot kan man stundom få hålla flera arrendeauktioner, utan att någon spekulant afhöres. Arrendatorernas ställning gent emot jordegarna är i sjelfva verket icke sådan, som man förmenar. Af motionärernas framställning ser det nästan ut, som om de trodde, att egendomsegarne förtrycka arrendatorerna. Sådant är åtminstone icke förhållandet i min hemort. Väl kan det hända äfven der, att tvister uppstå mellan jordegare och arrendatorer; men det är ingalunda gifvet, att detta beror på någon ofullkomlighet hos våra nuvarande lagar, orsaken dertill kan ligga antingen i otydlighet i arrendekontrakten eller i andra särskilda omständigheter.

Medan vi äro inne på detta ämne, kan jag icke underlåta att fråga, hvartill det egentligen skulle tjena att lagstifta om dessa förhållanden, när det står så till med vårt jordbruk, att det dag för dag går snart sagdt sin förintelse till mötes. Förhållandet är möj-

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

ligen på ett och annat håll bättre, men på de flesta orter är det sådant, att jordbrukarne måste inskränka sitt jordbruk i stället för att utvidga det. För min del känner jag flera trakter, der mindre gifvande jord, hvilken dock kraft minst lika dryg odlingskostnad som odling af den yppersta jord, lagts igen och får ligga obrukad, därför att värdet af dess afkastning för närvarande icke motsvarar ens halfva produktionskostnaden.

Hos Riksdagen hafva flere gånger framstälts förslag om fideikommissrättens upphäfvande, i syfte att få jorden mera styckad och derigenom flere egare af jordbruk, och vi vänta ju dagligen från Kongl. Maj:t förslag, åsyftande att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle till egna jordbruk. Dessa förslag äro grundade på en god princip, och jag har önskat framgång deråt och gör det fortfarande. Men hvad vinner man dermed, om man icke hjälper jordbruket ens så mycket, att dess idkare kunna existera med de mest torftiga lefnadsbehof, hvilket de icke förmå för närvarande här. Första och främsta omsorg måste vara att lagstifta så, att idkarne af vår modernäring må kunna åtminstone utan direkt förlust bruka jorden.

Inom utskottet var jag mycket tveksam, huru jag skulle ställa mig till denna fråga, därför att denna kammares enhälliga beslut förra året om aflåtande till Kongl. Maj:t af en skrivelse i ämnet icke föregicks af något yttrande i kammaren. Frågan är dock af den beskaffenhet, att den väl behöfver utredning och diskussion, och deri ligger anledningen till, att jag nu yttrat några ord deri. För min del anser jag, jag upprepar det, att ändrad lagstiftning i ämnet i viss mån är behöflig; men ändamålet kan mycket väl vinnas genom ändring af nu gällande stadganden om lega af jord å landet, hvartill äfven jag, när förslag dertill framställes, i min mån skall medverka, i händelse jag då är medlem af kammaren.

För närvarande tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Larsson* i Fole och *Sjöberg* instämde häruti.

Herr *Petersson* i Brystorp yttrade: Jag kan icke rätt förstå den siste talaren. Först säger han, att det bör stå en hvar fritt att sköta sin jord efter behag. Det instämmer jag i. Men sedermera säger han, att det är arrendatorerna, som diktera villkoren för jordegarne. Detta är åtminstone icke förhållandet i min hemtrakt. Vidare ansåg han det vara onödigt att i lag bestämma allmänna villkor, ty de infördes i kontrakten, och då hade ju arrendatorerna ingenting att säga, när de visste dem. Men i min hemtrakt händer det, att i kontrakten inflyter mycket, som arrendatorn icke begriper, när han skriver under, och som kan göra, att han blir vräkt från egendomen, sedan han på den nedlagt stora summor. Jag skall anföra ett exempel. Det skrives t. ex. i kontraktet, att om arrendator underlåter att fullgöra sina skyldigheter, så får han genast afträda. Om nu arrendatorn icke betalar på dagen till jordegaren, så blir han genast vräkt. Under sådana förhållanden hemställer jag, om icke man behöfver införa laga föreskrifter i detta fall. Dessutom bör det vara någon

ömsesidighet och likställighet. Jordegaren har förmånsrätt för sin fordran hos arrendatorn, men denne har icke någon säkerhet för sin fordran för hvad han nedlagt i egendomen. Men framför allt bör det finnas likställighet inför lag. Det är icke sagt, att arrendatorn alltid kommer att häfta i skuld till jordegaren, utan fall kunna förekomma, der jordegaren blir skyldig arrendatorn.

Den förre talaren nämde äfven om inteckningsrätten och påstod, att dylik förmånsrätt skulle förstöra vårt kreditsystem. Jag skall be att få anföra ett exempel, som visar att det icke är så farligt för inteckningshafvaren. Genom jordförbättringar och byggnadsföretag blir egendomen till förmån för inteckningshafvaren mera värd, än om arrendatorn skulle vanvårda den. Annu ett exempel: Vid odlingsföretag, utdikning af vattensjuk mark, måste den, som icke vill ingå i företaget, afstå den jord, som vinnes genom arbetsföretaget, åt deltagarne deri. Denna jord kommer således från hemmanet, och in-teckningsegare i hemmanet få deri ingen rätt, utan jorden tillkommer arbetsbolaget. Här är precis samma förhållande, och ingen förnärmas.

Jag har anfört ett annat exempel i min reservation, och jag försäkrar, att jag sett så mycket trassel uppstå och bedrägerier begås till följd deraf att arrendatorer skrifvit under arrendekontrakt, som de icke förstått, att jag anser det vara nödvändigt att få en lag, som tryggar arrendatoreernas rätt.

Det skulle förvåna mig, om frågan skulle i denna kammare afslås i år, då den i fjol antogs. Jag yrkar derfor afslag å utskottets förslag och förenar mig i motionärernas hemställan.

Herr Kardell: Herr talman, mine herrar! Den föreliggande frågan om en tidsenlig arrendelag anser jag för min del mycket vigtig, ja nära nog icke mindre betydelsefull än den vigtiga frågan om beredande af egna jordbruk åt mindre bemedlade. Denna senare fråga har af Riksdagen omfattats med synnerligt stor välvilja och gifvit anledning till ett vidlyftigt komitéarbete, hvars resultat dock i trots af allt icke kan betraktas såsom synnerligt tillfredsställande. Frågan om en tidsenlig arrendelag är antagligen lättare löst. Den är ju redan löst i främmande länder, såsom Danmark, England och Preussen, och bör derfor kunna lösas äfven här. Den har säkert varit till stort gagn i nämnda länder och skulle nog äfven blifva det hos oss. Den är af brännande natur för oss just i dessa tider, då i stora delar af vårt land den sjelfegande hemmansegareklassen håller på att öfvergå till en klass af arrendatorer. Särskildt är detta förhållandet i Norrland, der de stora bolagen förvärfva det ena hemmanet efter det andra. De förre jordegarna blifva då arrendatorer, så vidt de stanna kvar och icke emigrera, hvilket ofta är fallet. Det är klart, att det då är af behofvet påkalladt att genom en tidsenlig arrendelag i någon mån skydda dem och gifva dem intresse att hålla jordbruket vid magt, så att icke denna landsända kommer att ligga platt öde. Arrendelagen är nog af stor betydelse äfven för andra delar af vårt land, hvilket framgår deraf, att motionärerna såväl i år som i fjol äro från södra delen af landet.

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

Då två motionärer förra året framlade sina motioner om arrendelag, så mottogos dessa med mycken sympati af lagutskottet och underkastades en jemförelsevis noggrann utredning. Utskottet hemställde på grund deraf om ett skrifvelseförslag i motionernas syfte. Detta skrifvelseförslag blef af denna kammare antaget, och det utan någon debatt. Deremot förkastades det af Första Kammaren. Detta är naturligtvis orsaken, hvarför en motion i ämnet nu åter framkommit. Men nu blåsa helt andra vindar inom lagutskottet än i fjol. I år har det med betydande majoritet hemställt, att denna motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, hvarjemte det affärdat hela motionen med en ganska snäf argumentation. Det ligger en stor inkonsequens i detta, men detta förhållande är mindre att undra öfver, om man betänker att af lagutskottets ordinarie ledamöter 11 voro frånvarande i fjol, när frågan under påskferierna behandlades inom utskottet. Dessa samma 11 hafva i år deltagit i dess behandling. Således hafva icke samma ledamöter förberedt frågan i år som i fjol. Jag vill emellertid hoppas, att åtminstone kammaren står fast vid det beslut, som den i fjol fattade.

De skäl för afstyrkande af bifall till motionen, som anförts här af lagutskottet, äro så egendomliga, att de förefalla mig smaka af hvad man brukar kalla »de obotfärdiges förhinder». Utskottet talar om att genom en arrendelag hinder skulle läggas i vägen för det fria aftalet. Men det är ju endast meningen att få till stånd några allmänna rättsbestämmelser, som skola gälla i förhållandet mellan arrendator och jordegare. För öfrigt lemnas full frihet att råda, och det står arrendator och jordegare fritt att öfverenskomma om hvad som helst.

De allmänna bestämmelser, som skulle införas i lagen, äro, såsom redan af andra nämnts, att arrendatorerna skola hafva ersättning för sådana förbättringar, som utförts med jordegarens samtycke, samt jordegaren ersättning för vanskötsel af den arrenderade jorden. Vidare skulle arrendelagen innehålla föreskrift, att arrendevilkoren skola skriftligen uppsättas och bestämdt formuleras, och slutligen att arrendatorns nyttjanderätt skall vara betryggad, på det att intet godtycke må kunna komma i fråga.

De argument, som utskottet anført, hafva för öfrigt redan blifvit vederlagda, hvarför jag icke vidare skall uppehålla mig dervid. Jag vill endast anmärka, att utskottet särskildt fäst sig vid ordet »förbättring». Den tänjbarhet, hvarmed detta ord skulle vara behäftadt, skulle göra, att det icke skulle passa i en lagtext. Förra årets lagutskott har vederlagt detta och i sitt betänkande nämnt, att detta samma ord redan förekommer i 11 kap. 1 § jordabalken, utan att hafva gifvit anledning till något nämnvärdt missförstånd. Herr Erickson talade om den moraliska förpligtelsen för jordegare att till arrendator utgifva skäligen ersättning för de förbättringar denne nedlägger på egendomen. Denna moraliska förpligtelse är nog bra, men i denna ofullkomligheternas verld är det icke sagdt, att man fyller densamma, om icke juridiken kommer och hjälper till.

För öfrigt har man sagt, att arrendatorer stundom antagas på sådana vilkor, att jordegaren derigenom tillskyndas skada. Ja, detta

kan väl förklaras af bristen på en tidsenlig arrendelag, ty en sådan lag skulle bestämdt blifva till gagn för begge parterna, både jordägare och arrendatorer.

Beträffande slutligen det påståendet, att motionärerna icke skulle hafva angifvit, i hvilken riktning den af dem begärda arrendelagen skulle gå, så förefaller det mig ganska egendomligt. Motionärerna hafva ju i motiveringen angifvit detta, ehuru det icke framkommit i klämman. För öfrigt har herr Anders Olsson nu anslutit sig till den hemställan, som gjordes af lagutskottet vid sistlidet års riksdag och som då antogs af denna kammare. Jag tror därför, att kammaren kan med godt samvete sluta sig till denna hemställan i år likasom i fjol. Jag förutsätter nemligen, att kammaren icke är lika inkonsekvent som utskottet.

Jag skall anhålla att få yrka bifall till den hemställan, som gjorts af herr Anders Olsson.

Med herr Kardell förenade sig herrar *Bromée, Nordin* i Hamnerdal, *Walter Larsson* i Berga, *Norberg, Thor, Nordin* i Sättna, *Schönbeck* och *Nydahl*.

Herr Lundström anförde: Herr talman, mine herrar! Då jag var bland dem, som förra året deltog i lagutskottets behandling af en då föreliggande, liknande motion, och då jag äfven deltog i det slut, hvartill utskottet då kom, och hvilket af denna kammare godkändes, så var det naturligt, att, då inga nya omständigheter tillkommit, som föranledt mig att ändra mening, jag i år skulle komma att biträda den vid betänkandet fogade reservationen.

Jag har svårt att fatta, hvarför man är så rädd för att äfven i vårt land erhålla en arrendelag, som afser att bringa ordning och reda i förhållandena mellan jordegare och dem, som i egenskap af arrendatorer öfvertaga jorden till brukning mot bestämd afgift. Det synes mig, som om man skulle i viss mån hafva missförstått syftet med en sådan arrendelag. Det är icke meningen att inskränka den fria eganderätten eller det fria aftalet, utan meningen synes mig vara den, som uttalas i förra årets utskottsbetänkande, att gifva lämpliga bestämmelser, som, på sätt motionärerna förutsett, kunna utgöra en norm, egnad att dels för de jordegare och arrendatorer, som förklara sig vilja hafva sina rättsförhållanden bedömda enligt lagen, bättre än nu gällande torftiga föreskrifter förmå tillgodose deras rättmätiga intressen och dels att tjena till ledning vid upprättande af arrendekontrakt, om kontrahenterna vilja ordna förhållandena efter lagen vare sig i dess helhet eller endast delvis.

Vi veta ju alla, att i fråga om köp af fast egendom köpevilkoren måste vara skriftligen upprättade för att vara gällande, och det kunde väl icke skada, om samma föreskrift gälde för arrendeafstal, så att de ömsesidiga vilkoren blefve tydligt bestämda. Detta kan ju endast vara till nytta och tjena till att åstadkomma ordning i dessa förhållanden, öfver hvilka det ju i allt fall försports klagomål från olika delar af vårt land.

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

En talare anförde åtskilligt mot motionen, men mig tycktes det som om han blott ökade de skäl, som tala för denna arrendelag, särskildt genom hvad han framhöll angående sådana utskylder, som icke kunna beräknas vid arrendets uppgörande.

Emellertid skall jag icke efter allt som här anförts trötta kamraren vidare, utan ansluter mig till det af motionären framställda yrkandet, till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Bergendahl: Blott ett par ord. Jag skall tillkännagifva, att jag icke kan vara med om motionärernas förslag, utan kommer att rösta för bifall till utskottets hemställan.

Jag anser att, huru tilltalande en sådan motion som denna än må förefalla, den likväl icke skall medföra önskvärdt praktiskt resultat, och att man med en dylik arrendelag icke skall kunna åstadkomma så mycket, emedan den naturligtvis icke kan undanrödja det fria aftalet. Man talar om, att arrendekontrakten skulle uppgöras för en bestämd tid. Men det är ju ofta omöjligt att på förhand bestämma, på huru lång tid ett arrende skall upplätas. Vidare heter det, att enligt lagen ersättning skall gifvas åt arrendator för de förbättringar han nedlägger på jorden. Jag föreställer mig, att om sådana jordförbättringar åläggas arrendator, så intages denna bestämmelse i arrendekontraktet, och om då förhållandena gestalta sig som vanligt och saken går sin gilla gång, så får arrendatorn ersättning vid afträdet. Skulle emellertid olyckligt nog en exekutiv försäljning komma till stånd under arrendetiden, hvarigenom arrendatorn skulle nödgas gå ifrån egendomen, om han icke vore mäktig att inköpa den, så kan jag icke förstå, huru man skulle kunna införa någon lagbestämmelse, som i ett dylikt fall tryggade arrendatorns rätt. Man kan ju icke ingripa i gällande inteckningslag, och det blefve ett vanskligt kreditillstånd, om man ville tillbakasetta de inteckningar, som finnas i en egendom på grund af löpande skuldförbindelser. Stundom händer det dessutom att, då en egendom blifvit exekutivt försäld, egaren detta oaktadt icke blifvit helt och hållet utblottad, och om han då vid arrendekontraktets uppgörande åtagit sig personlig förbindelse till arrendatorn, så kan ju denne i dylika fall få ut sådan godtgörelse, som han har att fordra, något som jag naturligtvis också anser önskligt, der det kan ske.

Då jag emellertid på grund af hvad jag nu anført anser, att det omöjligt kan leda till något praktiskt resultat att aflåta en sådan skrifvelse, som föreslagits, till regeringen, så ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Carlsson i Hede förklarade sig instämma häruti.

Herr Henricson: Mot den siste talaren skall jag be att få erinra, att i det fall, som jag förut omnämnt, såldes egendomen exekutivt, och oaktadt försäljningssumman ej uppgick till det belopp, hvartill egendomen vid arrendatorns tillträde af densamma var intecknad, mäktade arrendatorn, som hade låtit inteckna sitt kontrakt, icke inropa egendomen. Då nu arrendesumman var 5,000 kronor

och det intecknade beloppet var 80,000 kronor, synes mig, som om det icke skulle varit något synnerligen stort ingrepp i inteckningshafvarnes rätt, om arrendatorn fått bibehålla sin nyttjanderätt i ett dylikt fall, der arrendesumman motsvarade full ränta å det belopp, hvartill egendomen var intecknad vid arrendatorns tillträde.

Om utarbetande af en arrendelag.
(Forts.)

Den förste talaren, som tog lagutskottets betänkande i försvar, yttrade bland annat, att detta förslag möjligen kunde passa för Skåne men icke för öfriga delar af landet. Jag ber att deremot få invända, att det finnes åtskilliga rättsprinciper, som passa för hvarje landsdel och för hvilken tid som helst.

Han yttrade vidare, att det är arrendatorerna, som vid arrendeaftalen diktera villkoren. Jag vill icke förneka, att i vissa fall så kan vara förhållandet, men det är vanligen i sådana fall, då egendomen är så pass högt intecknad, att egaren ej mågtar bruka densamma, utan åtnöjer sig med att blott få en bestämd arrendesumma, helst så hög som möjligt, och öfverlemnar bestämmandet af de öfriga villkoren åt arrendatorn, som då får fria händer att sköta egendomen. Vanligen är vid sådant förhållande arrendet icke på så lång tid. Arrendatorn, som är ovisst om, huru vida egendomen kan komma att säljas exekutivt, bryr sig ej om att nedlägga några grundförbättringar på densamma, utan han söker blott att på de få åren förtjena så mycket som möjligt, utan hänsyn till att egendomen blir utsugen och vanhäfdad, och jag hemställer, om detta kan vara till fromma vare sig för inteckningshafvarne eller jordbruket.

Jag vidhåller mitt första yrkande.

Herr Hammarskjöld: Utan att vilja inlåta mig närmare på frågan vill jag blott tillkännagifva, att jag anser, att de olägenheter, som föranledas genom bristen på en arrendelag och de fördelar, som skulle vinnas genom en ändamålsenlig arrendelag, äro så stora, att jag obetingadt ansluter mig till motionärernas förslag.

Herr Truedsson: Det skulle förvåna mig, om denna kammare skulle afslå vår motion, då den vid förra årets riksdag antogs enhälligt af denna kammare utan votering, och helsades med så stort bifall i landet. Det är märkvärdigt att så många invändningar göras mot en dylik arrendelag, då den ju skulle tillgodose så väl arrendatorernas som jordegarnes intressen genom att ordna deras inbördes rättsförhållanden. Man kan med skäl fråga, hvarför man söker motarbeta denna lag, om det möjligen är därför, att här i Andra Kammaren finnes så många jordegare och så få arrendatorer. Det hufvudsakliga skälet är väl, att man fruktar att genom en dylik lag det fria aftalet och den fria dispositionen öfver sin egendom skola inskränkas. Men detta är, såsom vi påpekat, alls icke meningen, utan blott i de fall, då ett aftal af en eller annan anledning icke kunnat tydligt affattas, denna lag skulle kunna verka till nytta och gagn för båda parterna. Vi hafva ju för öfrigt redan så många lagbestämmelser, som ingripa i den enskilda eganderätten, när denna går öfver sina tillbörliga gränser, att det skälet icke lär kunna gälla.

Om utarbetande af en arrendelag.

(Forts.)

Jag skall därför be att få yrka bifall till vår motion i det syfte, som herr Anders Olsson yrkat.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan och *dels* bifall i stället till det af herr Olsson i Ornakärr nu framställda särskilda förslag. Herr talmannen upptog hvarterda af dessa yrkanden till proposition i nu nämnd ordning och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till herr Olssons berörda förslag. Som emellertid votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande omröstningsproposition:

Den, som beträffande lagutskottets utlåtande n:o 20 bifaller det af herr Olsson i Ornakärr under öfverläggningen framställda förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och utföll med 106 ja mot 79 nej; och hade kammaren alltså fattat sitt beslut i enlighet med ja-propositionens innehåll.

§ 12.

Vid föredragning härefter af lagutskottets utlåtande, n:o 21, i anledning af väckt motion angående införande i kommunallagarne af bestämmelser rörande val af sexmän, i hvilket utlåtande utskottet hemställde, att berörda, inom Andra Kammaren af herr C. G. Bäckgren väckta motion, n:o 30, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, begärdes ordet af motionären,

Herr Bäckgren, som yttrade: Såsom jag redan i min motion omnämnt, hafva inom landskommunerna olika meningar gjort sig gällande dels rörande sjelfva valsättet för och dels rörande behöfligheten af de kommunala förtroendemän, om hvilka här är fråga, de s. k. sexmännen. I presterskapets privilegier af år 1723 heter det, att kyrkoherden i samråd med församlingen skall utvälja och tillsätta sexmän. I kyrkolagens 23:dje kap. åläggas sexmännen att närvara vid inventering i kyrka och prestgård och enligt 26:te kap. samma lag, tillkommer det sexmännen att jemte kyrkoherde och kyrkovårdar hafva vård om kollektmedlen samt om kyrkans dyrbarheter och öfriga lösegendom. I gällande mantals- och skattskrifningsförordning föreskrifves, att sexmännen skola vara närvarande vid den årliga mantalsskrifningen äfvensom vid den stämma, på hvilken

mantalslängden granskas. Alla dessa föreskrifter jemte flere andra rörande sexmännen visa således, att de församlingar, som hittills valt sexmän och tagit deras tjänster i anspråk, handlat fullkomligt riktigt, då de blott ställt sig lag och författningar till efterrättelse.

Det har icke varit på grund af öfvertygelse om nödvändigheten och behofvet af dessa tjänstemän, som jag väckt frågan om dem på tal. Jag har framlagt min motion endast för att från lagutskottet och Riksdagen få ett uttalande om, huru vida sexmannainstitutionen fortfarande borde bibehållas eller icke, och för att i förra fallet få föreskrifvet i kommunallagarne om sättet för val af dessa personer. Nu har emellertid Kongl. Maj:t i en proposition vid denna riksdag inkommit med ett förslag till ny förordning angående mantalsskrifning, i hvilket förslag anses, att sexmännen icke vidare behöfva närvara vid denna förrättning utan kunna ersättas af andra inom kommunen valda ombud.

Med stöd häraf har nu lagutskottet ansett sexmannainstitutionen kunna betraktas såsom föråldrad och öfverflödigt och utan fara kunna afskaffas. Då jag vidare antager, att Riksdagen kommer att dela denna utskottets mening, tror jag, att det blir ett uttalande från Riksdagens sida, som kommer att helsas med tillfredsställelse och belåtenhet inom landskommunerna, så mycket hellre som kanske dessa förtroendemäns tjänster icke alltid motsvarat den uppoffring af tid och de större eller mindre kostnader, som deras uppdrag förorsakat dem. Syftet med min motion är då vunnet; landskommunerna få i detta fall veta, hvad de hafva att rätta sig efter, och den äldriga sexmannainstitutionen kommer icke vidare att finnas till i vårt land.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 13.

Till behandling förekom härefter Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 4, i anledning af herr P. Waldenströms motion (n:o 142) angående utverkande för Sverige och Norge af en garanterad neutralitet.

*Angående
utverkande
af neutralitet
för Sverige
och Norge.*

Uti sin berörda motion hade herr *Waldenström* föreslagit: »att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, om icke Kongl. Maj:t kunde finna det för de förenade rikenas framtida trygghet gagneligt att inleda underhandlingar med Europas öfriga magter — eller en del af dem — i afsigt att från deras sida utverka en högtidlig förklaring, att de, i händelse af ett europeiskt krig, skola strängt respektera den skandinaviska halföns neutralitet.»

Utskottet hemstälde emellertid, att motionen icke måtte bifallas af kammaren.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Angående
utverkande
af neutralitet
för Sverige
och Norge.

(Forts.)

Herr Waldenström: Då vid det nu föredragna utskottsbetänkandet icke är fogad någon reservation, har jag varit tveksam, huru vida jag skulle begära ordet i denna fråga eller låta all diskussion om densamma förfalla. Men vid närmare eftersinnande har jag ansett mig böra säga några ord. Jag tror nemligen, att den fråga, som i motionen beröres, icke är af så ringa betydelse, som utskottet tyckes hafva tänkt. Det kan visserligen för många af herrarne synas vara en utopi att komma med en sådan framställning, som jag nu gjort; men jag tror, att dagar skola komma eller åtminstone kunna komma, då man skall tänka, att det visserligen varit bra, om någonting varit gjort åt saken, och icke blott en hel del vackra fraser varit uttalade.

Utskottet har vid behandlingen af min motion begagnat sig af ett utlåtande af ett tillfälligt utskott vid riksdagen år 1883 och gjort det på ett sådant sätt, att jag icke kan förstå annat, än att utskottet velat göra samma utlåtande till sitt. Detta har förvånat mig en smula, då, såsom herrarne sjelfva kunna se, Andra Kammaren år 1883 delvis ogillat utskottets motivering.

Utskottets betänkande handlar hufvudsakligen om en *militäriskt* garanterad neutralitet; men som herrarne behagade finna, handlar min motion icke alls om något sådant. Utskottet i år synes hafva skrivit sitt betänkande med anledning af den tillfälliga oegentliga *öfverskrift*, som min motion fått i riksdagstrycket, och icke med hänsyn till det, som jag i min motion yrkat. Jag har nemligen icke talat om någon militäriskt garanterad neutralitet alls; än mindre har jag yrkat på någon sådan, utan jag har begärt, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, om icke Kongl. Maj:t kunde finna det för de förenade rikenas framtida trygghet gagneligt att inleda underhandlingar med Europas öfriga magter — eller en del af dem — i afsigt att från deras sida utverka en högtidlig förklaring, att de i händelse af ett europeiskt krig skola strängt respektera den skandinaviska halföns neutralitet. Herrarne torde finna, att med denna anmärkning förfaller precis hvartenda ord, som utskottet skrivit på sidorna 3, 4 och 5.

Hvad jag yrkat är ej heller detsamma, som yrkades i den motion, med anledning af hvilken 1883 års utskott skref sitt betänkande. I den motionen begärdes, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t skulle uttala den önskan, att Kongl. Maj:t täcktes hos de främmande stater, med hvilka Sverige står i diplomatisk förbindelse, inleda underhandlingar äsyftande Sveriges fortvarande neutralitet i öfverensstämmelse med den moderna folkrättens grundsatsen. Mitt yrkande deremot är vida mer inskränkt. Jag är icke diplomat och vill icke inblanda mig i diplomatiska angelägenheter. Jag har därför endast anhållit, att Riksdagen skulle till Kongl. Maj:t hemställa, om icke Kongl. Maj:t kunde finna det för de förenade rikenas framtida trygghet gagneligt att inleda underhandlingar. Ett bifall till min motion skulle således icke innebära en af Riksdagen framställd anhållan, att Kongl. Maj:t skulle inleda sådana underhandlingar, utan allenast, att han skulle taga under ompröfning, huru vida det icke vore gagneligt för landet, och sedan handla i öfverensstämmelse med det resultat,

till hvilket han, efter ett sådant öfvervägande, kunde komma. Her- *Angående utverkande af neutralitet för Sverige och Norge.*
 rarne torde därför finna, att, såsom jag sagt, sidorna 3, 4 och 5 i
 utskottets betänkade äro skrifna alldeles i vädret, att jag så må säga.

Det finnes likväl på en af dessa sidor en punkt, som skulle kunna tillämpas äfven på min motion, och som för öfrigt är af den beskaffenhet, att jag icke kan underlåta att fästa herrarnes uppmärksamhet på densanna. Der står nemligen på sidan 5 följande sats: »för att icke tala om *det förödmjukande för Sverige att underhandla med den ena staten efter den andra för att utverka en särskild undantagsställning, hvilken icke är kräfd af andra förhållanden, än att Sverige har mindre folkmängd, ringare materiella hjälpkällor och svagare försvarskraft än Europas större stater.*» Jag kan icke kalla detta för annat än en ömklig suveränitetshögfärd. Då det emellertid är ganska vanligt att få höra dylikt uttalas, har jag redan i min motion svarat derpå med följande ord: »Vårt land är litet och kan aldrig falla på den tanken att bedrifva någon stormagtspolitik. Det behöfver därför icke blygas att med öppet erkännande af sin sekundära magtsställning taga ett steg i nu antydda rigtning. Tvärt om tror jag, att det derigenom skulle tilldraga sig en allmän högaktning, som ock säkert komme att visa sig i stort tillmötesgående från de andra magternas sida.» Att Frankrike icke tager ett liknande steg, att Tyskland och andra stormagter icke göra det, kan jag väl förstå. Ty ingen af dem vill erkänna sig vara en magt af sekundär betydelse. Sådant skulle för dem vara förödmjukande. Men *för oss* kan det ej vara förödmjukande att erkänna — hvad alla människor veta — att vi äro en magt af sekundär för att icke säga tertiär eller quartär betydelse.

Men utskottets anmärkning föranleder mig äfven till en annan anmärkning. Utskottet säger, att en sådan undantagsställning för Sverige icke skulle vara kräfd af andra förhållanden, än att Sverige har mindre folkmängd, ringare materiella resurser och svagare försvarskraft än Europas större stater. Något sådant har jag emellertid icke alls talat om. Min motion är baserad på *en helt annan* grund, nemligen den, att svenska folket är ett folk, som icke endast känner sig svagt, utan framför allt ett folk, som vill lefva i fred med Gud och alla människor. Och det anser jag vara en viktigare grund än allt det andra. Jag förstär ej, hvarför utskottet i sitt betänkande icke fäst det ringaste afseende vid *hvad jag derom sagt*. I min motion behagade nemligen herrarne finna följande ord derom: »Vårt folk har en synnerligen djup motvilja mot krig. Det finnes icke hos detsamma något spår af nationalhat eller af hämndkänsla mot något annat folk, hvilken känsla kunde komma det att med längtan motse den dag, då det finge tillfälle att slå till en fiende.» En sådan hämndkänsla har i gamla tider funnits i Sverige gent emot Ryssland. Ett sådant nationalhat är för närvarande rådande i Ryssland gent emot Tyskland och i Frankrike gent emot Tyskland, men absolut icke i Sverige gent emot något annat folk. Och det är härpå jag baserat min motion. Jag har önskat, att Riksdagen skulle inför Konungen frambära ett kraftigt uttryck af den stämning, som enligt min tanke i detta afseende är allmänt rådande i landet. Men härvid har ut-

Angående
utverkande
af neutralitet
för Sverige
och Norge.

skottet, som sagdt, icke behagat fästa sig det ringaste. Utskottet har i stället funnit det beqvämare att tala om saker, som jag i motionen icke alls berört.

(Forts.)

Men på sidan 6 anför utskottet ur 1883 års utskottsbetänkande några ord angående ett modifieradt förslag, som inom 1883 års utskott blifvit framställt; och detta modifierade förslag passar någorlunda in på min motion. Deri hemställdes nemligen, huru vida det icke kunde vara skäl att inleda underhandlingar, åsyftande Sveriges fortfarande neutralitets erkännande af främmande magter, utan att dessa behöfde garantera densamma. Utskottet anför derom: »Sverige skulle på sådant sätt ikläda sig förpligtelse till en fortfarande, under alla förhållanden gifven neutralitet, hvars erkännande af främmande magter skulle innebära en moralisk garanti för att magterna äfven skulle hålla Sveriges neutralitet i helgd.» Ja, det är just denna *moraliska* garanti, jag åsyftat, och icke endast åsyftat, utan äfven tydligt uttalat mig för i min motion. Jag säger nemligen i motionen: »Det må erkännas, att man icke kan vänta allt af en sådan öfverenskommelse, utan ock måste hålla sig beredd att i nödfall med väpnad hand försvara sig. Men *någon* — och det kanske ej så liten — *garanti* torde man kunna hoppas, att den skulle innebära. Utan tvifvel har man bättre grund för ett sådant hopp nu än någonsin förr, då ju i staternas inbördes förhållande i allmänhet folkrättens principer vida mer respekteras nu än i gångna tider.» Men utskottet resonerar om denna sak på följande sätt — jag antager nemligen, att det gör 1883 års utskottsbetänkande till sitt eget —: »Utskottet anser sig dock böra afstyrka motionen äfven i denna form, ty ett sådant erkännande behöfves icke. Hvar sjelfständig stat såsom sådan eger, såsom förut blifvit yttradt, på grund af sin suveränitet rätt till neutralitet i hvarje uppkommande krig emellan andra stater.»

Jag skall i sammanhang härmed bedja de herrar, som intressera sig för denna sak, slå upp sidan 9 i utskottets betänkande. Der säger utskottet i andra stycket på sidan: »Måhända bör dock såsom ett bevis, att Sveriges rätt till neutralitet blifvit äfven i upprörda tider erkänd, utan att den någon längre tid förut behöft utverkas, här erinras om förhållandet år 1854, då Riksdagen i skrifvelse (n:o 42) den 8 april till Konungen uttalade sin tacksamhet för den den 14 förutgångna december utfärdade samt under januari—mars samma år af de europeiska magterna och Förenta staterna i Norra Amerika godkända neutralitetsförklaringen.» Om nu Kongl. Maj:t vid berörda tillfälle hade resonerat såsom utskottet, eller så här: »hvarje sjelfständig stat eger såsom sådan rätt till neutralitet; någon neutralitetsförklaring eller anhållan om dess godkännande behöfves alltså icke», då hade naturligtvis Kongl. Maj:t år 1853 icke utfärdat någon neutralitetsförklaring, än mindre anhållit om något dess godkännande af de andra magterna. De andra magterna skulle ock naturligtvis — i synnerhet Amerikas Förenta stater — vid sådant förhållande icke behöft godkänna en rättighet, som var så absolut sjelfklar. Emellertid betraktades Kongl. Maj:ts gerning den gången såsom en så skicklig politisk manöver, att följande års Riksdag fann sig föranlåten att

i en särskild skrifvelse uttrycka sin tacksamhet till Kongl. Maj:t derför.

Huru nu utskottet tänkt sig sammanhanget mellan denna historia och sitt resonemang om obehöfligheten af neutralitetens godkännande, det förstär jag icke. Möjligen har det tänkt: »Ett sådant häfdande af vår neutralitet kunna vi spara med nu såsom förut, till dess ett krig mellan andra magter utbryter.» Derpå vill jag svara: Gäller då icke vid ett fredsbrott detsamma som derförinnan, nemligen att *det icke behöfves något erkännande* från främmande magters sida af vår neutralitet, emedan Sverige likasom *hvarje* sjelfständig stat i och genom sin suveränitet eger oomtvistelig rätt till neutralitet? Men om utskottets mening verkliga är, att det vid ett krigsutbrott i Europa vore lämpligt, att Kongl. Maj:t utfärdade en neutralitetsförklaring samt sökte att få densamma godkänd, så vill jag fråga: Hvarför skulle man icke, *redan innan krig utbryter*, kunna vidtaga några åtgärder i samma riktning? Hvarför skulle icke åtminstone Riksdagen kunna, såsom jag föreslagit, *hemställa* till Kongl. Maj:t, om icke han möjligen kunde finna det gagneligt för de förenade rikenas framtida trygghet att *redan nu under fredens dagar* inleda underhandlingar med Europas öfriga magter — eller en del af dem — i afsigt att från deras sida utverka en högtidlig förklaring, att de i händelse af ett europeiskt krig skola strängt respektera den skandinaviska halföns neutralitet?

Det kan visserligen svaras: »Sådant har aldrig förut händt.» Ja, *hvarje* sak, som händer första gången, har aldrig förut händt. Men skulle man visa en sak tillbaka på denna grund, då skulle icke mycket komma att hända i verlden.

Således: hvad utskottet talat om obehöfligheten af en neutralitetsförklaring och dess godkännande, det har utskottet sjelft vederlagt på sidan 9 genom det derstädes förekommande meddelandet från 1853 års historia.

Men vida större uppmärksamhet förtjena några andra ord af utskottet. Jag ber herrarne slå upp sid. 6. I slutet på denna sida läses följande: »En neutralitetspolitik till hvarje pris angifver karakterlöshet och svaghet. Neutralitet får icke förblandas med oveld, opartiskhet. Likasom i det enskilda lifvet det kan vara den mest fridsamme medborgares pligt, till och med under äfventyr af straff, att, då han ser en rättskränkning eller misshandling begås, uppgifva sin passivitet och söka afstyra våldet, så kan det äfven vara den enskilda statens pligt att uppgifva sin neutralitet. Det vore dåraktigt påstå, att opartiskheten fordrar, det den ena staten ej under något förhållande inblandar sig i andras krig. Man kan vara opartisk och icke neutral, om man nemligen af opartisk kärlek till rättvisa räcker den svagare parten en hjälpsam hand; man kan vara partisk och dock neutral, om man nemligen af feghet eller orättfärdighet prisgifver den svagare parten, som är i sin goda rätt, åt motpartens öfvermakt. Då heder och rätt genom neutraliteten ställas på spel, bör den uppgifvas». Detta är, såsom hvar man finner, just hvad man kallar *störmagtspolitik*.

Angående
utverkande
af neutralitet
för Sverige
och Norge.
(Forts.)

Angående
utverkande
af neutralitet
för Sverige
och Norge.
(Forts.)

Herrarna torde erinna sig 1864 års händelser, då ett krig pågick mellan Österrike och Preussen å ena sidan samt Danmark å den andra. På Sveriges tron satt då en konung, som resonerade just så, som utskottet här gör: »Man skall af opartisk kärlek till rättvisa räckta den svagare parten en hjälpsam hand; man skall icke af feghet eller orättfärdighet prisgifva den svagare parten, som är i sin goda rätt, åt motpartens öfvermägt. Här fordra därför heder och rätt, att jag uppgifver neutraliteten och blandar mig i kriget till skydd för det svaga Danmarks rättvisa sak».

Ja, precis detta var hans stormagtspolitiska resonnement, och därför hade han så när bragt Sverige i ett krig. Men han hade rådgifvare, som genom ett energiskt ingripande förhindrade olyckan. De menade: när *Sveriges rätt* är kränkt, då må Sverige vidtaga åtgärder för att försvara sig; men det bör icke i den stora europeiska krigskonserterna uppträda som den svagare partens skyddare mot öfvermäktiga grannar, äfven om det skulle anse, att den svagare parten har rätt. Sverige är stor tack skyldigt åt desse män. Ty huru skulle väl dess tillstånd vara den dag, som i dag är, om det blifvit utveckladt i det nämnda kriget? Och jag vill fråga, om Andra Kammaren genom ett bifall till utskottets hemställan skall godkänna sådana stormagtspolitiska grundsatser i Sveriges politik, som utskottet uttalat här på sidan 6? Sådant synes mig vara till den grad allvarligt, att jag vore hardt när färdig att gråta blod deröfver.

Utskottet har på sidan 7 anställt några jämförelser, som icke passa, och det är det märkvärdiga med utskottets betänkande i allmänhet, att det icke passar in på den sak, hvarom fråga är. Dess jämförelse gäller först de joniska öarna, som, när de förenades med Grekland, icke förenades dermed såsom ett sjelfständigt rike, utan såsom en del af Grekiska riket, och vid föreningen fingo sig *neutralitet ålagd* samt blefvo tvungna att rasera sina fästningar o. s. v. Hvad har detta att göra med min motion?

Utskottet talar vidare om Luxemburg, som enligt ett fördrag 1867 i London skulle under militärisk garanti af stormagterna bildas en neutral stat o. s. v. Hvad har nu också detta med min motion att göra? Jag har aldrig hemställt eller talat om någon militärisk garanti.

Vidare nämner utskottet om Schweiz, som genom Wientraktaten fick en neutralitet, hvilken dock sedan bröts. Utskottet tillägger emellertid, att »sin bestämda och högtidliga karakter erhöll neutraliteten för Schweiz först genom *Paristraktaten* 1815». Den neutralitet, som Schweiz fick genom Wientraktaten, måste således icke hafva haft den bestämda och högtidliga karakter, som den fick först genom Paristraktaten. Och det torde förklara, hvarför den bröts. Utskottet har emellertid icke kunnat visa, att Schweiz' neutralitet kränkts, sedan den fick »sin bestämda och högtidliga karakter». Visserligen säger utskottet, att »neutraliteten icke bibehållit sin fulla kraft, i det att Chablais m. fl. år 1860, i strid mot Schweiz' anspråk, afträdde af Sardinien till Frankrike». Det skall blifva af allra högsta intresse att få höra utskottets ärade ordförande för en okunnig person förklara detta. Det var två provinser, som tillhörde konungariket Sardinien

och som genom fredsslutet 1860 afträddes till Frankrike. I hvad mån kan nu Schweiz' neutralitet anses hafva blifvit kränkt derigenom, att Sardinien afträdde ett par af *sina* provinser till Frankrike? Eller har utskottets ordförande eller någon annan ledamot af utskottet reda på, att dessa två provinser tillhörde *Schweiz*, då de af *Sardinien* afträddes till Frankrike? Sådant skulle ju hafva varit en högst mirakulös politisk händelse. Schweiz fann sig visserligen genom detta afträdande *hotadt* i sin neutralitet och vände sig till England, för att ställa sig under dess skydd; men icke *blef* dess neutralitet på något sätt kränkt. När alltså utskottet säger, att den högtidliga karakteren af Schweiz' neutralitet icke fick behålla sin fulla kraft, derför att Sardinien afträdde två af sina provinser till Frankrike, då är det mer, än hvad man egentligen skulle önska att få se i ett utskottsbetänkande.

Sedan nu utskottet sålunda på nio sidor har sysselsatt sig med 1883 års utskottsutlåtande, så kommer det på sid. 9 med något originelt, någonting, som det sjelft skrifvit och icke tagit ur 1883 års utlåtande. Der säger det nemligen, att »ett dylikt förklarande icke skulle vara tillfyllestgörande». Ja, utskottet borde blott hafva sagt: »Ett dylikt förklarande af magterna skulle, så som *motionären riktigt anmärker*, icke vara för alla händelser tillfyllestgörande. Ty det är just, hvad jag framhållit i min motion, att man »icke kan vänta allt af en sådan förklaring, utan måste hålla sig beredd att i nödfall med väpnad hand försvara sig», om vår neutralitet på orättfärdigt sätt skulle kränkas. Och jag vet icke, hvarför detta skulle vara en motsägelse i min motion. Jag har ansett, att den moraliska garantin, som läge i en sådan förklaring, skulle vara af stort värde, äfven om den icke vore så absolut tillfyllestgörande, att intet mer behöfdes.

Utskottet säger på sid. 4, att en sådan der begäran från Sveriges sida skulle vara en *ogrannlagenhet* mot de magter, hvilka man ville intressera för vårt fortfarande fredstillstånd. Ja, skall man tala om ogrannlagenhet, då hemställer jag, hvad som kan vara ogrannlagenhet, om icke det, som utskottet låter förstå, att det gagnar till ingenting, om magterna afgifva högtidliga förklaringar: de äro i alla fall sådana skurkar, att när det kommer till strid, så bry de sig icke om sina högtidliga förklaringar. Jag för min del kan icke finna just något grannliga i det heller.

Utskottet gifver äfven på sid. 10 ett par historiska upplysningar, hvilkas värde jag lemnar derhän, då utskottet sjelft säger: »Beträffande dessa båda sistnämnda land kunde ock tilläggas, *hvad allmänt uppgifvits*» . . . Det är alltså icke fakta, som utskottet framlägger, och derför går jag förbi dess meddelande.

Sedan säger utskottet: »På grund af det sålunda anförda, och då en framställning till Konungen i motionens syfte, äfven om detta för öfrigt ansåges lämpligt eller nödigt, också läser bort förutsätta något uttalande i ämnet från Norges sida, hvilket dock ej föreslagits af motionären . . .» o. s. v. Ja, af lätt begripliga skäl, herr talman, är jag icke ledamot af norska stortinget, och har således icke der kunnat göra något förslag i motionens syfte. Icke heller vet jag, huru jag skulle kunnat i svenska Riksdagen väcka förslag om ett uttalande

Angående
utverkande
af neutralitet
för Sverige
och Norge.
(Forts.)

Angående
utverkande
af neutralitet
för Sverige
och Norge.

(Forts.)

från norska stortinget. Detta hör nu också till utlåtandets obegrip-
ligheter. Jag hemställer för öfrigt till herrarne, om herrarne anse,
att man icke kan i svenska Riksdagen väcka motion om en skrivelse
till Konungen angående ett ärende, som rör hela den skandinaviska
halföns väl, derest man icke kan på samma gång få till stånd något
uttalande derom från norska stortinget. Det är naturligt, att en sådan
skrivelse, som jag föreslagit, skulle göra, att Konungen toge denna
sak i öfvervägande i fullt grundlagsenlig ordning såsom både Sveriges
och Norges Konung och såsom befälhafvare öfver både Sveriges och
Norges krigsmagt.

Vidare säger utskottet, att Kongl. Maj:t känner den allmänt rå-
dande sinnesstämningen i vårt land, utan att man behöfver under-
rätta honom derom genom en skrivelse. Ja, illa vore, om icke
Konungen kände den. Men man kan känna en sak på två sätt. Den
ärade ordföranden i utskottet är ledamot af en länsstyrelse, och han
vet således, att Konungens befallningshafvande kan känna en sak på
två sätt. Han kan hafva kunskap derom såsom alla andra, genom
tidningar och annat sådant; men en helt annan kunskap får han, om
t. ex. landstinget finner sig föranlåtet att i en skrivelse fästa hans
uppmärksamhet derpå. Skulle man resonera som utskottet, så skulle
man också säga: »hoga vederbörande känna mycket väl, hvad nykter-
hetsvännerna önska. Hvad skall det därför tjena till att petitionera,
demonstrera och motionera i nykterhets-saken?» Ja, nog veta höga
vederbörande, hvad nykterhetsvännerna vilja; men när nykterhets-
vännerna demonstrera och motionera, så vilja de *låta dem känna det*
på ett helt annat sätt, än de kunna känna det genom tidningsartiklar
och dylikt. Det vore ock mycket besynnerligt, om det icke skulle
hafva någon betydelse för Kongl. Maj:t, att han från svenska Riks-
dagen finge en skrivelse om en sak, som han förut kände, genom
tidningar eller af andra källor! Jag kan icke föreställa mig, att ut-
skottet riktigt tänkt, hvad det skrifvit i de der orden.

Slutligen har utskottet funnit sig föranlåtet att totalt ignorera
den sociala sidan af saken. Jag har dock i min motion särskildt
betonat, att ett sådant steg, som jag föreslagit, skulle vara af stor
social betydelse: »Endast med afsky, heter det, kan svenska folket
tänka på möjligheten af ett krig. Och detta må visserligen med allt
skäl anses såsom en stor heder för detsamma. Utan tvifvel ligger
ock deri den djupaste grunden till det missnöje, som den nya här-
organisationen uppväckt hos en ganska stor del af befolkningen.
Många kunna deri icke se annat än ett uttryck af militarism, d. v. s.
af en afskyvärd krigslust. Jag vågar därför tro, att det skulle göra
ett mycket godt intryck i alla delar af landet, om regeringen toge
ett sådant steg, som jag här ofvan antydt. Säkerligen skulle ock
folket mycket lättare finna sig i försvarets oundgängliga bördor, då
det sålunda hade full visshet, att alltsammans endast afsåge att i
nödfall försvara landets neutralitet samt i händelse af trolöst öfver-
fall värna dess sjelfständighet.»

Herrarne skola icke underskatta betydelsen af den sociala sidan
af saken; den är kanske tvärt om den allra viktigaste, och om jag i
min motion sagt, att jag tror, att det skulle göra ett mycket godt

intryck i alla delar af landet, om *regeringen* toge ett sådant steg, som jag i motionen antydt, så skall jag nu anhålla att i stället få säga, att det säkert skulle göra ett mycket godt intryck i landet, om *Andra Kammaren* toge ett sådant steg, att den genom ett bifall till motionen underrättade Kongl. Maj:t om den stämning, som är rådande i landet; stående det sedan Kongl. Maj:t fritt att göra åt saken, hvad han kunde finna vara för Sveriges trygghet gagneligast. Ty jag ber herrarne åter igen erinra sig, att det är endast detta, jag yrkat i min motion.

*Angående
utverkande
af neutralitet
för Sverige
och Norge
(Forts.)*

Då, såsom jag redan påpekat, utskottet i sin motivering uttalat grundsatser, hvilka, om de följdes i Sveriges politik, redan skulle hafva varit och framdeles skulle komma att blifva af ytterst ödesdiger beskaffenhet för vårt land, och då det derjemte här ej gäller annat, än hvad jag i min motion framställt, så skall jag anhålla att få yrka — och jag hoppas, att jag i det hänseendet icke skall blifva ensam — att *Andra Kammaren* — ty äfven om *Första Kammaren* icke biträder yrkandet, skall det hafva stor betydelse, att *Andra Kam-maren* uttalar sig i den riktningen — med afslag å utskottets betänkande måtte bifalla min motion.

Herr *Ekman* instämde häruti.

Herr *Amnéus*: Herr talman! Jag beklagar bittert, att lotten att svara på den föregående talarens hårda kritik icke fallit på en bättre förmåga än mig, den stackars ordföranden i utskottet, och jag får till en början förklara, att jag icke kan inlåta mig på alla de många och bittra omdömen, som faldes af motionären. Jag skall dock anhålla att få taga upp ett par af dem till bemötande.

Motionären säger, att han i sin motion icke talat om en garanterad neutralitet, utan att utskottet motiverat sitt utlåtande med anledning af en i hast tillkommen rubrik å motionen. Jag ber dock att få fästa uppmärksamheten på motionens andra sida, sjunde eller åttonde raden, der det heter: »dertill kommer, att en sådan garanterad neutralitet för den skandinaviska halfön vore etc.» Med anledning af hans yttrande, att han icke visste, hvori en förödmjukelse skulle ligga, ber jag att få påpeka, att det på sista raderna af sidan 9 och första raderna af sidan 10 af utskottets betänkande heter: »sannolikt skulle väl mycket få magter finnas villiga att ingå på dylik öfverenskommelse, och i hvarje händelse skulle detta icke ske utan rätt att antingen kontrollera våra försvarsanstalter eller också i nödfall med egna trupper besätta vårt land — en förödmjukelse, som ingen fosterlandsälskande man skulle vilja underkasta sig.» Vidare anmärktes, att utskottet icke skulle hafva nog betonat, att vårt folk är fredsälskande. Detta finnes dock, så vidt jag kan se, uttryckligen omnämndt näst före klämman; och är denna uppfattning alldeles densamma som den, hvartill 1883 års *Andra Kammare* kom.

Dessutom nämnde herr *Waldenström* särskildt om förhållandena år 1854 och att det då verkliga lyckades att få till stånd neutralitet. — Jag är visserligen ingen historiker och vågar därför icke göra något uttalande i det hänseendet, men mig har sagts, att det lärer suttit ganska hårdt åt, innan vår stora granne i öster slutligen

Angående
utverkande
af neutralitet
for Sverige
och Norge.
(Forts.)

och sist af alla magter i Europa beqvämade sig till att erkänna vår neutralitet.

Hvad nu för öfrigt motionen angår, så kan man ju uttala sitt fulla erkännande och sin lifliga sympati för det människovänliga i dess syfte, men, så vidt jag förstår, kan man icke heller komma stort längre. Utskottet har dock visat, att en på förhand garanterad neutralitet — så allmänt garanterad nemligen, att den verkligen blir effektiv — torde vara ganska svår, om ens möjlig att erhålla, och detta helt naturligt, då alla eller de flesta af Europas stormagter icke hafva eller någonsin lära få fullt likartade politiska intressen. Men äfven om en så beskaffad neutralitet stode till att få utan sådan förödmjukelse, som jag nyss antydde, så visar likväl historien, huru ytterst föga det är att bygga på en sådan. När det verkligen gäller, då få de dyrt besvurna traktaterna falla eller kastas de våldsamt åt sidan. Härpå har ju utskottet lemnat många exempel, och jag skulle kunna tillägga ett, nemligen det, då en viss stormagt under 1870 års krig begagnade sig af tillfället att frigöra sig från en sådan högtidlig traktat, som generade den med afseende å Svarta hafvet. Så vidt jag kan förstå, är det därför endast och uteslutande på oss sjelfva som vi kunna lita för att bibehålla vår neutralitet, uteslutande på försigtigheten i vår diplomati och på dugligheten af vårt försvar.

Jag skall i sammanhang härmed anhålla att få anföra ett par betecknande yttranden, som faldes här i kammaren år 1883 af vår dåvarande utrikesminister under debatten om denna fråga. — Han säger på ett ställe, att i våra dagar och i ett ordnad samhälle med lagbunden frihet kan icke statens högste styresman — han må nu kallas konung, kejsare eller president — störta landet i krigiska äfventyr emot landets egen vilja, och på ett annat ställe att, så länge vår konung är omgifven af redliga rådgifvare och understödjes af fosterländskt sinnade undersåtar, så länge behöfva vi icke frukta, att vår neutralitet skall genom vårt eget fel löpa någon fara.

För min ringa del tror jag också härpå och anhåller att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Wallbom: Herr Waldenström sade i sitt yttrande så många gånger, att han tror. Ja, utskottet tror nog, att herr Waldenström gör det, men utskottet har äfven försökt att forska efter huru herr Waldenströms tro i detta afseende är beskaffad. Herr Waldenström säger, att han tror, att den dag skall komma, då en garanterad neutralitet skall hafva sin betydelse. Ja, derom har utskottet forskat och dervid erinrat sig de bevis, hvilka herr Waldenström här i kammaren sjelf anført för denna sin tro.

Herr Waldenström yttrade under urtima riksdagen den 22 november 1892 i denna kammare: »Jag tror således, att vi kunna vänta ett europeiskt krig tidigt nog, och att Sverige kan ryckas med alldeles utan sin egen vilja. Jag minnes, huru förhållandet var, när kriget mellan Preussen och Frankrike utbröt. Då fordrade Preussen, om man får tro tidningarnas uppgifter, att de smärre tyska staterna inom 24 timmar skulle besluta sig för att vara med eller mot. Neutrala fingo de icke vara. När budet härom kom till Würtemberg,

hade utrikesministern derstädes rest bort för att komma undan, men den preussiska ministern i Stuttgart fick order: Res efter honom, inom 24 timmar måste det vara svar, om Würtemberg vill hafva krig med Preussen eller med Frankrike. Jag tror, att vårt geografiska läge är sådant, att vi kunna komma i samma situation, och då skall det fordras alla våra krafter för att upprätthålla neutraliteten.»

*Angående
utverkande
af neutralitet
för Sverige
och Norge.
(Forts.)*

»Man säger, att vi väl kunde få vår neutralitet garanterad, såsom t. ex. Schweiz, om vi gjorde något därför. Ja, Schweiz, det har garanterad neutralitet, men i en fredsvänlig morgontidning för i dag finner jag, att efter det nya militärförslagens genomförande der kommer Schweiz att få en armé af 489,000 man på en befolkning af 3 millioner. Jag svarar icke för siffrans rättighet, men jag har ingen anledning att betvifla uppgiften. Detta är Schweiz, med neutraliteten garanterad.»

»Jag tror slutligen att, om vi anfallas med krig, vi böra försvara oss, och att vi kunna göra det. Jag tänker nemligen, att vi icke gerna kunna råka ut för ett krig med en främmande stat på tu man hand, om jag så får säga. Få vi krig en gång, tror jag det sker på den vägen, att vi dragas in i ett krig mellan två stormagter, och då kan en liten armé betyda mycket.»

Herr Waldenström har vid ett annat tillfälle sagt, att han trodde, att neutraliteten skulle komma att verka först om ett århundrade. Om vi nu antaga, att herr Waldenström tror på hvad han sagt, så är det väl icke märkvärdigt, att utskottet kommit till en sådan lösning af frågan, som det gjort.

Herr Waldenström säger, att han endast har begärt en skrivelse till Kongl. Maj:t. Men är det väl rätt att belasta Kongl. Maj:t med skrivelser, hvilka omöjligen kunna leda till något och endast aflennas för att gifva en tjuningskraft åt folket, därför att de låta bra? Är det något att skicka en sådan skrivelse till regeringen? Jag för min del anser, att utskottet haft fullt skäl att afstyrka en sådan skrivelse.

Herr Waldenström förstår icke huru utskottet resonerar; men jag antager, att jag tillräckligt tydligt förklarar för herrarne i kammaren, hvarför utskottet kommit till sin åsigt.

För öfrigt anser jag, att man icke bör i Riksdagen utkasta sådana ord som att man är färdig att gråta blod. Det är ord, som kunna passa när man talar inför massorna; det kan framkalla ett känslösvall, men till förståndet kunna sådana ord icke tala. Det är omöjligt enligt enligt min uppfattning.

När så herr Waldenström har talat om för oss, att Schweiz med 3 millioner invånare har en armé af 489,000 man, eller ungefär $\frac{1}{6}$ af hela befolkningen, och han dessutom uppträd för stärkandet af vårt försvar, då förstår jag icke, hvarför han kommit med en sådan motion som denna.

Herr Waldenström sade, att utskottet sagt, att det trodde, att Kongl. Maj:t redan visste af att folket i landsorterna vore fredsälskande, hvarjemte herr Waldenström yttrade, att man kan veta en sak på två sätt. Ja, detta kan jag också finna af herr Waldenströms yttrande.

*Angående
utverkande
af neutralitet
för Sverige
och Norge.*

(Forts.)

Att herr Waldenström under urtima riksdagen förklarade, att han såsom riksdagsman ville hafva en åsigt, hvilken han önskade föra fram, och icke ville att den allmänna opinionen skulle vara bestämmande, derom har jag intet att säga, utan anser detta vara fullkomligt riktigt, men här i denna motion är det den allmänna folkviljan, som tilltalat herr Waldenström; deri kan jag dock för min del icke, åtminstone som utskottsledamot, följa honom hvart det än må bära i väg.

Jag anser mig genom detta mitt anförande hafva så godt jag kunnat försvarat utskottets hemställan; på någon advokaturutredning af hvad som i denna sak förekommit kan jag ej vidare ingå.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Göthberg: Vid alla de tillfällen, då stärkandet af vårt försvar varit på tal, och icke minst under urtimans dagar, har man framhållit, huru som de åtgärder, man dervid önskade vidtaga, gälde försvarandet af vår neutralitet. Oaktadt alla dessa försäkringar har man ej lyckats att ens inom våra egna landamären inge fullt förtroende åt denna åsigt, helst som den skyndsamhet, hvarmed man gått tillväga samt de stora behof, som på senare tider uppstått för försvarets stärkande, tyckts gifva vid handen, att vårt land ville träda i samma fotspår som de större kulturländerna. Det synes mig därför, i likhet med motionären, vara välbetänkt att vidtaga de åtgärder, som stå oss till buds för att lägga i dagen vårt folks önskan att ej inblanda sig i möjligen uppkommande förvecklingar mellan främmande magter.

Utskottet har vid behandlingen af motionen hänvisat till uttalanden, gjorda år 1883 af ett tillfälligt utskott, som hade att afgifva utlåtande öfver tvenne liknande motioner. Utskottet har emellertid dervid förbisett, hvad som timat, sedan denna fråga år 1883 förelåg till handling. De rustningar, som på senaste tiden, synnerligast de två senaste åren, vidtagits för vårt försvars sättande i ett tidsenligt skick, hafva, mine herrar, väckt uppmärksamhet i vissa delar af vårt land. För att i handling visa, hvad som vid flera tillfällen uttalats, samt lugna de många, som genom urtima beslutet börjat frukta för en äfventyrspolitik, anser jag för min del starka skäl förefinnas att tillstyrka motionen, helst som man af utskottets motivering styrkes deri, att fara finnes för vårt lands inblandning i ett krig utom våra egna gränser.

Utskottet påpekar nemligen möjligheten af en sådan situation. Det visar, huru det vore dåraktigt påstå, att opartiskheten fordrar, det den ena staten ej under några förhållanden inblandar sig i andras krig.

Hvad garantien beträffar, torde det redan vara af stor betydelse att offentliggöra sin ställning till frågan.

Af hvad en utskottsledamot senast anförde, synes mig som utskottets mening med att afstyrka motionen egentligen blott varit att betala herr Waldenström för gammal ost.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, ber jag, herr talman,

att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till herr Waldenströms motion.

Herr Waldenström: Jag skall be att få börja med att svara några ord på herr Wallboms anförande, om det annars kan anses vara lämpligt.

Herr Wallbom har uppläst åtskilliga utdrag ur mitt anförande vid den urtima riksdagen, och han har undrat, huru detta anförande kunde komma öfverens med det förslag, som jag nu i min motion framställt. Jag skall be att få hänvisa hvar och en af herrarne — och herr Wallbom med — till min motion, som säger: »Det må erkännas, att man icke kan vänta allt af en sådan öfverenskommelse med främmande magter, utan ock måste hålla sig beredd att i nödfall med väpnad hand försvara sig. Men *någon* — och det kanske *ej så liten* — garanti torde man kunna hoppas, att den skulle innebära.» Jag anser det ock för ytterst viktigt, att man icke försummar någonting, som kan medföra en sådan garanti. Anser nu herr Wallbom detta uttalande innebära en motsägelse, ja, då vet jag icke, hvad jag skall säga derom. Man kan, till exempel, icke undgå att dö. Men man kan vidtaga åtskilliga åtgärder, hvarigenom döden kan å ena sidan fördröjas, och å andra sidan förmildras; och det vore väl då orätt att om ett förslag till åtgärder i sådant syfte säga: »Hvad tjanar det till, då vi ju ändå måste dö till sist?»

Herr Wallbom omnämnde äfven mitt yttrande vid urtima riksdagen om folkopinionen. Ja, då anförde jag derom ett yttrande, som af herr Hedin fälts vid en föregående riksdag, nemligen att en svensk riksdagsman icke skall *taga emot kommando* af någon, allraminst af den nyckfullaste bland alla kommandanter: den allmänna opinionen. Detta har jag ej heller gjort, vare sig vid den urtima riksdagen, eller nu. Det är icke på grund af den allmänna folkopinionens kommando utan på grund af min egen känsla och öfvertygelse om att någonting *bör* göras i det syfte, min motion afser, som jag väckt densamma; och jag djerfves tro, att denna tanke och känsla delas af den svenska allmänheten, om också icke af herr Wallbom. Jag hade också trott, att Riksdagens Andra Kammare delade samma känsla, hvarför jag skulle anse det nyttigt, om Andra Kammaren genom ett beslut i den rigtningen inför Kongl. Maj:t ådagalade det. Men det är ju möjligt, att jag i den delen har tagit miste.

Jag skall nu vända mig mot utskottets ordförande.

Utskottets ärade ordförande skall icke blifva förvånad deröfver, att jag blef förvånad öfver utskottets betänkande. Min förvåning har blifvit stärkt genom det citat, som han nyss gjorde ur min motion, derur han ville bevisa, att jag talat om någon slags militäriskt garanterad neutralitet. Det af honom citerade yttrandet lyder i min motion sålunda: »Det må erkännas, att man icke kan vänta allt af en sådan öfverenskommelse, utan ock måste hålla sig beredd att i nödfall med väpnad hand försvara sig. Men *någon* — och det kanske *ej så liten* — garanti torde man kunna hoppas, att den skulle innebära» o. s. v. Vidare heter det i motionen: »Dertill kommer, att en *sådan* garanterad neutralitet» o. s. v. En *sådan* d. v. s. en neutralitet,

*Angående
utverkande
af neutralitet
för Sverige
och Norge.
(Forts.)*

Angående
utverkande
af neutralitet
för Sverige
och Norge.
(Forts)

så garanterad, som jag sagt, nemligen *moraliskt* genom en högtidlig förklaring af de öfriga europeiska magterna. Herrarne behagade alltså finna, att jag icke talat ett ord om — jag upprepar detta ännu en gång — om någon *militäriskt* garanterad neutralitet.

Utskottets ärade ordförande hänvisade till det uttalande, som förekommer å sidan 9 i betänkandet: »Sannolikt skulle väl mycket få magter finnas villiga att ingå på en dylik öfverenskommelse, och i hvarje händelse skulle detta icke ske utan rätt att antingen kontrollera våra försvarsanstalter eller ock i nödfall med egna trupper besätta vårt land — en förödmjukelse, som ingen fosterlandsälskande man skulle vilja underkasta sig.» Deri har utskottet alldeles rätt. Men en sådan förödmjukelse skulle icke kunna träffa oss genom ett bifall till mitt förslag, utan endast under den förutsättning, som utskottet strax derförut uttalat, då det säger: »Skall någon grad af säkerhet ernås, måste neutraliteten vara af magterna båda kollektivt och separat erkänd; *någon eller några magter måste dervid förbinda sig att i fall af behof försvara vår neutralitet.*» Men en sådan garanti har jag aldrig motionerat om, och har således aldrig föreslagit något, som kunde utsätta vårt land för den förödmjukelse, som utskottet anser såsom en gifven följd af ett bifall till motionen.

Emellertid sade utskottets ärade ordförande, att han låtit berätta för sig, att det år 1853 var ganska svårt att få Sveriges neutralitetsförklaring af en bland magterna godkänd. Men hvad värde har då utskottets uttalande, att Sverige såsom en sjelfständig stat har en så absolut rätt till neutralitet, att det alls icke behöfves något erkännande af densamma? Visar icke just ett sådant historiskt faktum, som det åberopade, att ett dylikt erkännande är af mycket stor betydelse? Det må vara sant, att såsom utskottets ärade ordförande sade, traktater ofta brytas. Ja, mina herrar, många traktater hafva kränkts och brutits; men icke kunna vi väl deraf hemta anledning att säga, att det är alldeles *lönlöst* att sluta traktater med främmande magter? Om ock många *fredstraktater* blifvit på våldsamt sätt brutna, icke får man väl derfor säga att *alla* fredstraktater äro utan värde?

Det är väl ändå icke så förfärligt illa stäldt här i verlden. De fredstraktater och andra traktater, som blifvit brutna, äro få, i jembörelse med dem, som blifvit obrottsligt hållna i helgd.

Vi skola lita endast på oss sjelfva, sade utskottets ärade ordförande. Ja, jag har icke heller sagt, att man skall vänta *allt* af dylika öfverenskommelser. Vare detta långt ifrån mig! Jag skall icke heller undandraga mig att hädanefter, som hittills, understödja hvarje förslag, som jag finner förnuftigt och egnadt att stärka vårt lands förmåga att i nödfall försvara sin neutralitet. Men, mine herrar, jag tycker, att icke ett steg bör försummas, som kan på annan väg tagas för att i någon mån hjälpa till, att vi må få behålla fred så länge som möjligt. Först sedan allt, som med klok omtanke kan göras för det ändamålet, är gjordt och befunnits vara förgäfvat, först då må man vädja till vapnen. I sådant syfte har jag framställt det yrkande, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t göra *hemställan*, huru vida icke Kongl. Maj:t kunde finna det för de förenade rikenas framtida trygghet gagneligt att inleda underhandlingar med Europas

öfriga magter om respekterande af den skandinaviska halföns neutralitet.

Angående utverkande af neutralitet för Sverige och Norge.

(Forts.)

Herr David Bergström: Herr talman! Jag beklagar, att den ärade motionären icke var medlem af Andra Kammaren 1883 och då kunde börja sina vidlyftiga undersökningar rörande det berättigade eller icke berättigade i de uttalanden, hvilka förekomma i det tillfälliga utskotts utlåtande, som då afgafs med anledning af en liknande motion. I sådant fall skulle motionären utan tvifvel hunnit finna, att detta utskott dock skilde emellan å ena sidan en allmän neutralitetsförklaring och en allmän neutralitetsgaranti och å den andra sidan en neutralitetsförklaring i ett särskildt fall.

Anledningen till att utskottet eller åtminstone en del af dess medlemmar kommit till det slut, som af betänkandet framgår, har varit den, att dessa medlemmar ansett, att den väg, som man numera bör gå för fredsfrågans lösning, icke är neutralitetsförklaringens väg, utan skiljedomsvägen.

Den ärade motionären har i sitt första anförande sagt, att utskottet icke skulle hafva fäst sig vid det, som han ansåg vara hufvudsaken och som han i slutet af sin motion betonar såsom hufvudsaken, nemligen ett uttalande af att vi vilja lefva, såsom motionären uttryckte sig, i fred med Gud och alla menniskor. Sedermera har motionären erkänt, att utskottet fäst behörigt afseende dervid. Anledningen till att utskottet ansett, att något uttalande i denna väg från Riksdagens sida ej vore af behofvet påkalladt, är åtminstone delvis att söka deri, att en betydande del af det svenska folket i sammanhang med urtiman och efter densamma tydligt tillkännagaf sin fredsälskande sinnesstämning. Detta skedde, då denna del af folket så skarpt uttalade sitt ogillande af den urtima Riksdagens beslut, just därför att den ansåg, att detta beslut gick icke i riktning af fred, utan af krig.

Herr talman, under sådana förhållanden ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruти instämde herr *Ericsson* i Väsby.

Herr Redelius: Det kom ändå under denna diskussion olyckligtvis ett yttrande, som jag önskar icke måtte hafva blifvit faldt i denna kammare, och detta föranledde mig att begära ordet för att bemöta det samma, om det än kan synas öfverflödigt. Jag har lefvat och lefver fortfarande i den tron, att det svenska folkets fredskärlek är så allmän, så stark och så allmänt känd, att man icke behöfver och därför icke heller bör ställa den under diskussion. För den skull hade det varit min önskan i detta nu föreliggande fall, att kammaren just med uttryckande af sina fredliga tänkesätt bifaller utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, proposition *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till

herr Waldenströms i ämnet väckta motion samt förklarade sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Waldenström begärde emellertid votering, hvilken ock företogs i enlighet med följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som bifaller Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts hemställan i nu föredragna utlåtande n:o 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å nämnda hemställan, bifallit herr Waldenströms i ämnet väckta motion.

Röstsedlarne uppräknades hvar efter annan och visade 149 ja mot 56 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 14.

Herr talmannen yttrade: Jag ber att till kammarens kännedom få meddela, att efter öfverläggning inom talmanskonferensen beslut fattats, att diskussionsplena skola hållas onsdag, fredag och lördag i nästa vecka samt derefter endast bordläggningsplena till torsdagen den 29 mars, då gemensamma omröstningar komma att ega rum.

§ 15.

Föredrogs och bifölls sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lernade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus.

§ 16.

Likaledes bifölls bevillningsutskottets härefter föredragna betänkande, n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om dels framläggande för Riksdagen af förslag angående inrättande af en frilagersinstitution och dels föranstaltande af utredning beträffande frågan om inrättande af en svensk frihamn vid Öresund.

§ 17.

Förekom vidare bankoutsrottets memorial, n:o 2, angående verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning.

Enligt detta memorial hemställde utskottet: »att ansvarsfrihet må beviljas fullmäktige i riksbanken *dels* för förvaltningen af bankens såväl hufvud- som afdelningskontor under år 1892, *dels ock* för de beslut och åtgärder, hvilka finnas antecknade i fullmäktiges protokoll för tiden från och med den 15 januari 1893 till samma dag innevarande år.»

Enligt ett till memorialet hörande, senare utdeladt tilläggsblad skulle emellertid utskottets hemställan rätteligen hafva följande lydelse: »att ansvarsfrihet må beviljas fullmäktige i riksbanken *dels* för förvaltningen af bankens såväl hufvudkontor som afdelningskontor i Göteborg, Malmö, Hernösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Luleå, Vexjö, Visby och Östersund under år 1892; *dels ock* för de beslut och åtgärder, hvilka finnas antecknade i fullmäktiges protokoll för tiden från den 15 januari 1893 till samma dag innevarande år.»

Ordet begärdes af

Herr Themptander, som yttrade: Då en rättelse blifvit gjord i klämman till utskottets på sid. 17 gjorda hemställan, ber jag att få förklara anledningen till denna rättelse, som blifvit herrarne delgifven genom ett i dag utdeladt tilläggsblad till detta betänkande.

Förhållandet är nemligen, att sedan på sid. 17 i betänkandet blifvit i inledningen till klämman uppräknade samtliga de riksbankens afdelningskontor, hvilkas förvaltning nu varit föremål för granskning, så ha i sjelfva klämman genom ett förbiseende afdelningskontorens namn icke ånyo blifvit uppräknade. Det kan dock för tydlighetens skull vara af nöden att ett sådant uppräknande ånyo göres i sjelfva klämman, emedan det finnes ett afdelningskontor, nemligen det i Falun, som under loppet af år 1892 öppnats och börjat sin verksamhet under senare hälften af året. Detta afdelningskontors förvaltning har hittills icke varit föremål för någon som helst granskning, utan de revisorer, som af kamrarna för några dagar sedan valdes för att granska afdelningskontorets i Falun förvaltning, hafva i uppdrag att granska denna förvaltning ända från den tid, då kontoret öppnades, och sålunda äfven under tiden före år 1893. Beträffande förvaltningen af riksbankens afdelningskontor i Falun har sålunda icke denna Riksdag utan först nästinstundande Riksdag att meddela décharge, och den föreslagna ansvarsfriheten för bankofullmäktige gäller alltså endast hufvudkontoret och de öfriga afdelningskontoren, som i den rättade klämman finnas uppräknade.

Jag anhåller sålunda, att kammaren måtte bifulla utskottets hemställan, sådan den lyder i det utdelade tilläggsbladet.

Sedan härfpå utskottets hemställan, sådan den lydde enligt ofvan angifna tilläggsblad, blifvit uppläst, blef, uppå af herr talmannen i

sådant afseende gifven proposition, samma hemställan af kammaren bifallen.

§ 18.

Vid föredragning slutligen af Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om åtgärder till skydd för jordbruket mot skada af s. k. canadahjortar i Södermanlands län, biföll kammaren utskottets i utlåtandet gjorda hemställan; och skulle, jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

§ 19.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *D. Persson* i Tällberg, hvilken nu aflemnade en motion, n:o 158, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag, bland annat, till lag angående värdering af död mans bo.

Denna motion bordlades.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:			
herr <i>O. Anderson</i> i Hasselbol	under 12 dagar fr. o. m. den	16	dennes,
» <i>A. G. Ericsson</i> i Väsby	» 13 » »	17	»
» <i>B. Dahlgren</i>	» 14 » »	17	»
» <i>P. Pehrsson</i> i Norrsund	» 12 » »	17	»
» <i>J. G. Hazén</i>	» 12 » »	17	»
» <i>C. T. Lind</i>	» 14 » »	16	»
» <i>O. A. Johansson</i> i Dingle	» 14 » »	16	»
» <i>P. Andreasson</i>	» 14 » »	16	»
» <i>A. Andersson</i> i Backgården	» 14 » »	15	»
» <i>N. Åkesson</i>	» 14 » »	15	»
» <i>L. J. Jansson</i> i Djursåtra	» 12 » »	19	»
» <i>P. Waldenström</i>	» 14 » »	17	»
» <i>E. Svensson</i> från Karlskrona	» 12 » »	17	»
» <i>N. Nilsson</i> i Skärhus	» 12 » »	17	»
» <i>A. Henricson</i>	» 12 » »	17	»
» <i>P. Truedsson</i>	» 14 » »	15	»
» <i>J. Eliasson</i>	» 12 » »	17	»
» <i>C. A. Kumlin</i>	» 14 » »	17	»
» <i>C. A. Carlsson</i>	» 14 » »	17	»
» <i>A. H. Göthberg</i>	» 12 » »	16	»
» <i>J. A. Johansson</i> i Strömsberg	» 10 » »	17	»
» <i>O. Persson</i> i Rinkaby	» 14 » »	16	»
» <i>J. P. Dahlberg</i>	» 12 » »	13	»
» <i>P. Svensson</i> i Brämhult	» 12 » »	17	»
» <i>John Olsson</i> från Stockholm	» 2 » »	13	»

herr <i>A. G. Gyllensvärd</i>	under 12 dagar fr. o. m. den 17 dennes,
» <i>E. G. D. A. Bexell</i>	» 14 » » » 11 »
» <i>P. Nilsson</i> i Tönnersa	» 12 » » » 17 »
» <i>M. Dahn</i>	» 11 » » » 18 »
» <i>M. Andersson</i> i Löfhult	» 12 » » » 18 »
» <i>R. Eklundh</i> från Lund	» 14 » » » 17 »
och » <i>J. G. O. Högstedt</i>	» 14 » » » 17 »

§ 21.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden

n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens *femte* hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförsvaret; och

n:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till utgiftsstat för postsparbanken; äfvensom

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden

n:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 juni 1868; och

n:o 3, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser rörande fjerdingmäns tillsättning och aflöning.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför det på bordet hvilande ärendet, som blifvit två gånger bordlagdt.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag angående de i dagens sammanträde fattade beslut; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,13 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.